

**BROEDVOGELS
VAN HET
LANDGOED DE BEEK
IN 1998**

**Subgroep Avifauna
Marc van Houten
Anco Driessen**

**VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 1998**

Uitgave: 109

c Copyright 1998 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na
schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

INVENTARISATIES

De inventarisatie is door de volgende personen met veel inzet en enthousiasme uitgevoerd:

R. van Dijk, F. Dring, J. Domhof, A. Driessen, C. Driessen, M. van Houten, D.A. Jonkers, N.A. Klippel, B. van Poelgeest, G. Proost, R. van Veen, J. van Velsen, P. Vos, H. Weenen en H. Welch.

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	
1	INLEIDING 3
2	GEBIEDSBESCHRIJVING EN ONTSTAANSGESCHIEDENIS 3
2.1	Ligging, oppervlakte en eigendom 3
2.2	Ontstaansgeschiedenis 4
2.3	Vegetatie 4
2.4	Beheer 6
2.5	Openstelling 6
2.6	Visueel-landelijke aspecten 7
3	WEERSOMSTANDIGHEDEN 7
4	WERKWIJZE 8
4.1	Inventarisatiemethode en interpretatiecriteria 8
4.2	Tijdbesteding 8
5	RESULTATEN 10
5.1	Gegevens over de broedvogelsoorten 12
5.2	Rode Lijstsoort de Groene Specht 16
5.3	Holenbroeders Kool- en Pimpelmees 16
5.4	Ecologische vogelgroepen 17
5.5	Waarnemingen van niet-broedvogels 19
5.6	Waarnemingen van zoogdieren 20
6	AANBEVELINGEN 20
7	DANKWOORD 21
8	GERAADPLEEGDE BRONNEN 22
BIJLAGE	
Territoriakaarten	

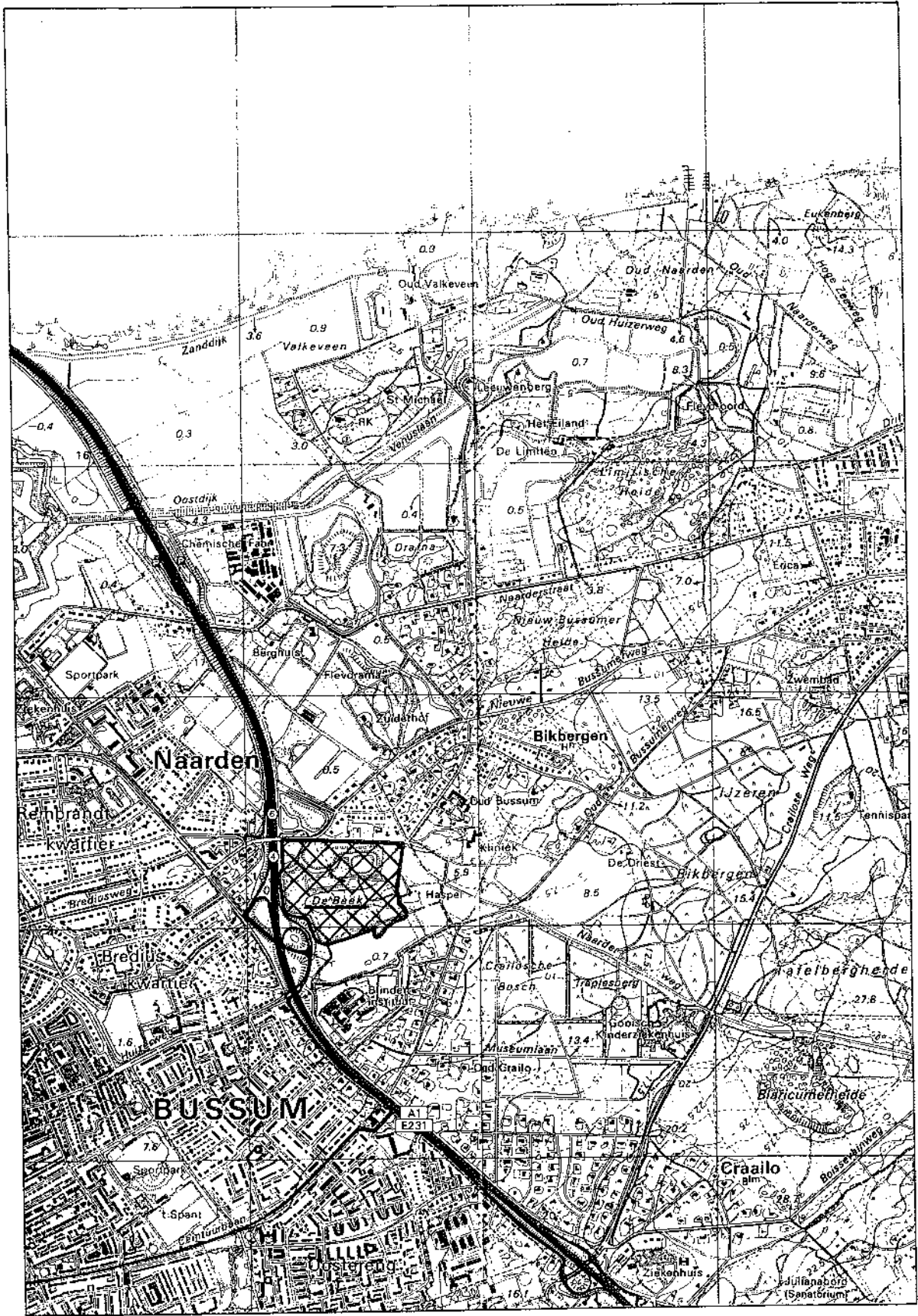
SAMENVATTING

Leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken hebben in 1998 het landgoed De Beek (gemeente Naarden) op broedvogels geïnventariseerd. Tevens zijn er van andere waargenomen faunistische elementen waarnemingen vastgelegd.

Totaal zijn er 34 verschillende broedvogelsoorten, die samen 245 territoria bezetten, vastgesteld. Deze leverden een dichtheid van 187,5 territoria/10 ha op. De Merel was de talrijkste soort met 42 territoria, gevolgd door de Roodborst en de Pimpelmees met ieder 22 territoria. Eén vogelsoort van de Rode Lijst, de Groene Specht, keurde het gebied met één territorium waardig. Overige soorten van hoog opgaand bos waren Buizerd, Bosuil, Zwarte Specht, Kleine Bonte Specht en Appelvink. Soorten als Bonte Vliegenvanger en Ekster zijn, in vergelijking met 1987, niet meer als territoriumbezitters aangetroffen.

Gezien de kenmerkende broedvogelsamenstelling en de bijbehorende indicatiewaarden voor veeleisendheid, is het gebied een gemiddeld goed ontwikkeld bostype.

Figuur 1. Ligging van het geïnventariseerde gebied (1:25.000).

1. INLEIDING

Om leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken kennis van het inventariseren van broedvogels bij te brengen moest een selectie worden gemaakt van terreinen die voor dit doel in aanmerking zouden kunnen komen.

Het gebied moest aan de volgende criteria voldoen;

- ligging vrij centraal in het werkgebied van de Vogelwerkgroep;
- makkelijk te bereiken;
- voldoende oriëntatiemogelijkheden bezitten.

Niet op de laatste plaats zou het een gebied moeten zijn dat niet recent met de territoriumkarteringmethode geïnventariseerd was. Dit soort terreinen wordt in de Vogelwerkgroep aangeduid met de categorie 'wit-gebied'.

Een andere voorwaarde was, dat de inventarisatie in nauwe samenwerking met meer gevorderde leden zou worden uitgevoerd. Door voldoende deelname van zowel beginnende, meer ervaren en ervaren inventariseerders(-sters) is op een positieve wijze gebruik gemaakt van ieders kunnen. Zo was er tijdens elk bezoek een gezonde mix van ervaren en minder ervaren inventaristoren. Hierdoor heeft iedere individuele waarnemer(-ster) bijgedragen aan de collectieve inspanning om het gegevensbestand aan te vullen, dan wel op te bouwen.

2. GEBIEDSBESCHRIJVING EN ONTSTAANSGESCHIEDENIS

2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom

Landgoed De Beek ligt oostelijk van de bebouwde kom van Naarden binnen de gemeentegrens. De begrenzing wordt in het noorden gevormd door de Oud Blaricummerweg, in het oosten door de Lindenlaan en het verlengde voetpad hiervan. In het zuiden loopt de grens langs het pad naast het weiland en in het westen grenst het landgoed aan de Rijksweg A1.

Het is te vinden op de topografische kaart 1:25 000, blad 26C Huizen, in Atlasblok 26-51. De coördinaten zijn 141/476 en 141/477 (figuur 1).

De totale oppervlakte van het geïnventariseerde gebied bedraagt circa 13 hectare. Het is eigendom van en in beheer bij het Goois Natuurreservaat.

2.2 Ontstaansgeschiedenis

Het landgoed De Beek, met het noordelijk gelegen Reigerseiland, maakte in de negentiende eeuw, op basis van een ontwerp van de landschapsarchitect Zocher, deel uit van het zich uitbreidende landgoed Oud Bussum. Dit behoorde weer tot het "Bosch van Bredius". Vanaf het begin van die eeuw werden ter weerszijden van een lange oprijlaan, thans met Oud Blaricummerweg aangeduid, parkbossen aangelegd. Deze waren al rond het midden van de vorige eeuw doorsneden met bochtige zanderijvaarten als voortzetting van de zandafgravingen rond Naarden. Rond de eeuwwisseling bereikte men De Beek.

Het meest zuidelijke stuk is rond 1925 afgegraven, ook hier zijn kleine delen van de hoge zandgronden (met boomgroepen of bos erop) uitgespaard ter verfraaiing van het landschap. Het gebied De Beek is in het verleden het meest door de aanleg van de nieuwe Rijksweg A1 om Naarden aangetast. De gehele westelijke zanderij verdween daarmee en de Rijksweg ligt nu tegen het bos aan, terwijl kunstwerken voor aftakkingen en dwarswegen het landschap aan die zijde domineren. Halverwege de vroegere oprijlaan van Oud Bussum staan voor de brug over de zanderijvaart twee identieke woningen ter weerszijden van de weg. Dit zijn waarschijnlijk personeelswoningen van het landgoed geweest. In de tweede helft van de vorige eeuw kwam er een groot landhuis met oprijlaan, 't Haspel genaamd, en werd een weg doorgetrokken naar een kleine zandafgraving, waarin tegenwoordig een hoveniersbedrijf met een kwekerij gevestigd is. Na de Tweede Wereldoorlog verviel het landgoed, toen nog eigendom van de erfgenamen Bredius, aan de Staat der Nederlanden. De Dienst Domeinen droeg het beheer over aan de Stichting Gooisch Natuurreservaat, dat later eigenaar werd.

2.3 Vegetatie

In het noordelijk deel van De Beek staan veel opgaande bomen, meest delen of restanten van vroegere lanen, voornamelijk bestaande uit beuk (*Fagus sylvatica*). Daartussen bevinden zich enkele rode cultivars (*Fagus sylvatica* cv. "Atropunicea") en zomereiken (*Quercus robur*), die in de optimale fase beland zijn.

Door het open kappen van de brede baan voor de Rijksweg A1 zijn de bomen aan de westzijde geëxponeerd en stormgevoelig geworden. In het zuidelijk deel heeft veel herplant plaatsgevonden, van zomereiken, op enkele lage terreingedeelten met essen (*Fraxinus exelsior*) en enkele naaldboomexoten (tabel 1). Deze delen van het landgoed bevinden zich thans in de stakenfase. Er is tamelijk weinig ondergroei van meest lijsterbes (*Sorbus aucuparia*) en verjonging van beuken.

De steile oevers van de zanderijvaarten, waar water plaatselijk uit de beekbodem welt, hebben hier en daar interessante begroeiingen. De volgende soorten kunnen worden genoemd: aan het water cyperzegge (*Carex pseudocyperus*), pluimzegge (*Carex paniculata*), gele lis (*Iris pseudacorus*), enkele oudere elzen (*Alnus glutinosa*), koningsvaren (*Osmunda regalis*), melkeppe (*Peucedanum palustre*), waterkruiskruid (*Senecio aquaticus*), harig wilgeroosje (*Epilobium hirsutum*), moeraswalstro (*Galium palustre*), grote lisdodde (*Typha latifolia*) en waterzuring (*Rumex hydrolapathum*). De soorten van het Moerasspirea-verbond (*Filipendulion*) en de Rietklasse (*Phragmitetea*) komen vooral voor langs de westelijke sloot, die thans de grens met de Rijksweg A1 vormt. De vaarten in het bos hebben een begroeiing, die meer overeenkomt met die van het Elzenverbond (*Alnion glutinosae*). De waterkwaliteit is ook hier de laatste jaren verbeterd.

De volgende fonteinkruiden zijn vermeldenswaard: stompbladig fonteinkruid (*Potamogeton obtusifolius*), drijvend fonteinkruid (*P. natans*) gekroesd fonteinkruid (*P. crispus*) en glanzend fonteinkruid (*P. lucens*).

Op de hogere delen van de vaartkanten komen onder andere voor: wijfjesvaren (*Athyrium filix-femina*), veelbloemige salomonszegel (*Polygonatum multiflorum*), lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*), Gelderse roos (*Viburnum opulus*) en rode kamperfoelie (*Lonicera xylosteum*), de laatste twee zijn uit aanplant verwilderd.

Enkele schaarse exemplaren van de witte narcis (*Narcissus poeticus*) en de wilde hyacint (*Scilla non-scripta*) kunnen als stinzenplanten opgevat worden.

Tabel 1. Oppervlakte (in ha) van de boomsoorten, jaar van aanplant en tereintypen.

Terreintype	Boomsoort	Oppervlakte	Jaar
Opgaand loofbos	Beuk	1,85	1820
	Inlandse eik	0,93	1820
	Inlandse eik	1,69	1915
	Beuk	0,93	1935
	Beuk	1,48	1948
	Overige	1,06	1948
Opgaand naaldbos	Tsuga	0,27	1946
	Thuja	0,18	1946
	Japanse lariks	0,92	1946
Laan, weg, rijbeplanting	Overige loofbomen	0,16	1850
	Beuk	0,10	1946
Kwekerij		1,00	
Water		1,29	
Overig terrein		1,24	
Totaal		13,10	

2.4 Beheer

Het beheer op het landgoed bestaat in feite uit het laten volgen van de natuurlijke ontwikkelingen. Het laatste decennium hebben dan ook geen ingrepen van belang plaatsgevonden. De paden worden vrij gehouden van omgevallen bomen en takken en over het pad groeiende takken worden weggesnoeid. Indien nodig worden de delen met water van bagger, blad en ander materiaal ontdaan. In 1994 is Rododendron geplant en is een amfibieën poelgegraven.

2.5 Openstelling

Hoewel er in de praktijk geen controles worden uitgevoerd is De Beek in feite alleen vrij toegankelijk voor begunstigers van de Stichting Gooisch Natuurreservaat en leden van de Vereniging Vrienden van het Gooi. Behalve wandelen op de paden, zijn andere vormen van recreatie niet toegestaan. Honden moeten aangelijnd zijn. Het gebied is dus niet toegankelijk voor auto's, fietsers, ruiters, etc.

2.6 Visueel- landschappelijke aspecten

Het landgoed De Beek vormt in het landschap een vrijwel aaneengesloten, donker bos dat wordt omlijst door de graslanden van de zanderijen. Het lijkt in zijn sombere opzet een overgang te vormen van op de vroegere Zuiderzee georiënteerde, veelal intensief vormgegeven landgoederen naar de meer uitgestrekte bossen van het binnenland.

Bos en water zijn hier beelddragende elementen in het landschap, waarbij de diepliggende, spiegelende waterpartijen een belangrijke, structurerende rol spelen.

Het padenstelsel is daaraan ondergeschikt en speelt slechts een ondersteunende rol, hoewel het terrein secundair van een uitgebreid padennet is voorzien, waardoor het bos sterk wordt doorsneden.

Door de ontwikkeling in de tijd bezit het landgoed inmiddels een hoge mate van natuurlijkheid, ondanks dat het menselijk ingrijpen, destijds, nog evident is. Doorzichten en open ruimten zijn veelal goed bewaard gebleven (Farjon 1989).

3. WEERSOMSTANDIGHEDEN

Weersomstandigheden zijn van invloed op de trefkans van vogels.

In de periode rond zonsopkomst, waarin het gebied het meest bezocht werd, blijkt de trefkans van zangvogels door de volgende weersfactoren te worden beïnvloed (in volgorde van belangrijkheid):

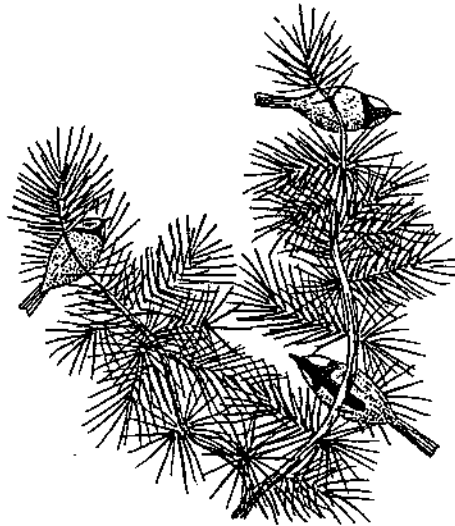
- 1) Een hogere trefkans treedt op naarmate
 - de temperatuur hoger is
 - de temperatuur sneller oploopt onder invloed van de zon
 - de luchtvochtigheid hoger is
 - de temperatuur op de bezokedag hoger is in vergelijking met voorgaande dagen
- 2) Een lagere trefkans treedt op naarmate
 - de lucht meer bewolkt is
 - de windsnelheid toeneemt

Dezelfde weerfactoren beïnvloeden ook later op de ochtend de trefkans van zangvogels. Regen heeft alleen later op de ochtend een negatief effect. Overigens verschilt het effect van weersomstandigheden van soort tot soort.

Het weer tijdens de inventarisatierondes was niet nadelig. De windsterkte had maar twee maal een kracht van 4/5 Beaufort. Tijdens de overige rondes was de windkracht minder; wind blijkt pas een duidelijk negatief effect te hebben vanaf een sterkte van 4 Beaufort.

Regen is tweemaal voorgekomen. Dit betrof een keer met motregen met geringe mist, die ochtend was het dan ook laat licht. De andere keer dat regen optrad, regende het veel en was er zware bewolking.

In het totaal gezien wisselden bewolking en helder weer elkaar af; gemiddeld was het zo'n 50% bewolkt. De temperatuur was, in relatie tot de tijd van het jaar, normaal te noemen. Over het algemeen waren het goede dagen om te inventariseren en vormden de weersomstandigheden geen belemmerende factor op de zang en overige territoriale gedragingen.

4. WERKWIJZE

4.1 Inventarisatiemethode en interpretatiecriteria

Het hele gebied is volgens de territoriumkarteringmethode onderzocht. De interpretatie van de in het veld verzamelde gegevens waren overeenkomstig aan de richtlijnen die in de handleiding van SOVON (Van Dijk 1996) staan aangegeven. Voor uitvoerige informatie kan de handleiding geraadpleegd worden. Als in de toekomst bij een eventuele volgende inventarisatie dezelfde gestandaardiseerde methode weer gevolgd wordt blijven de gegevens vergelijkbaar.

4.2 Tijdbesteding

Vanaf begin maart tot eind juni werden geregeld bezoeken aan het gebied gebracht. De verdeling van de inventarisaties over de maanden en de periode van de dag is aangegeven in tabel 2.

Tabel 2. Verdeling van inventarisaties over de maanden, de periode van de dag en de bijbehorende telduur.

datum	vroege ochtend	ochtend	middag	avond	telduur (in min.)
01-03	X	-	-	-	90
07-03	-	-	X	-	120
10-03	-	X	-	-	120
15-03	X	-	-	-	120
19-03	-	-	X	-	150
24-03	X	-	-	-	90
26-03	X	-	-	-	170
30-03	-	-	-	X	90
05-04	X	-	-	-	75
10-04	X	-	-	-	105
19-04	X	-	-	-	65
25-04	X	-	-	-	130
08-05	X	-	-	-	110
10-05	X	-	-	-	95
21-05	X	-	-	-	105
30-05	X	-	-	-	100
07-06	X	-	-	-	115
18-06	X	-	-	-	120
29-06	X	-	-	-	55
Totaal	15	1	2	1	2025

De gemiddelde inventarisatietijd per hectare bedroeg 8,2 minuten; ofwel 1,3 uur per 10 hectare. Voor de territoriumkartering van een relatief klein gebied als De Beek loopt het aantal uren uiteen van 1-2 uur per 10-30 ha (Hustings et al. 1985). Voordeel van zo'n klein gebied is dat binnen die tijdsperiode de waarnemingskans van vogels relatief weinig verandert.

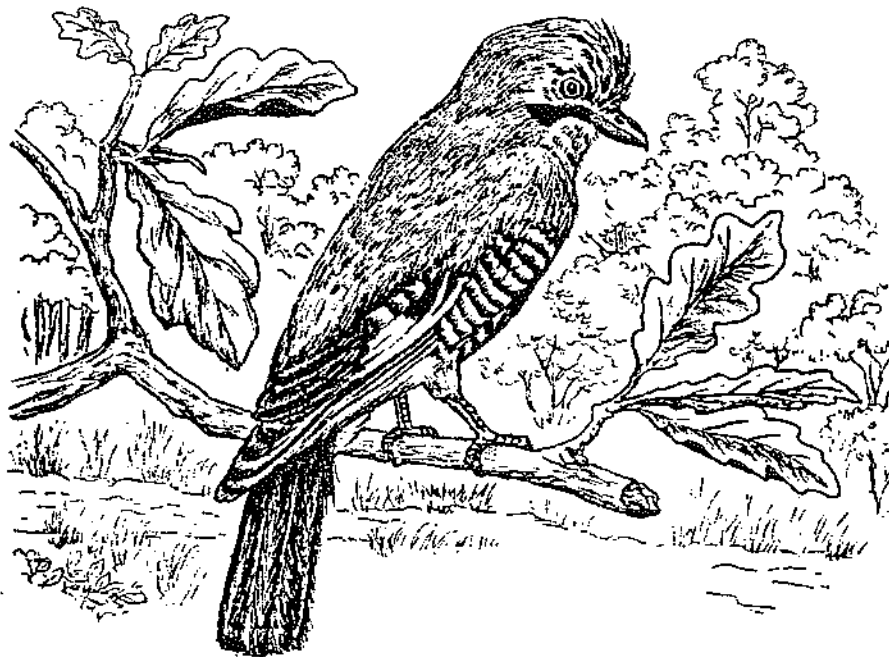
5. Resultaten

In tabel 3 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria. In totaal zijn van 34 vogelsoorten territoria vastgesteld. Voor ieder van deze soorten wordt in paragraaf 5.1 een korte bespreking gegeven.

De term territorium wordt hier als synoniem voor paar, broedpaar, broedplaats, broedgeval en nestplaats gehanteerd. Immers, wanneer waarnemingen van een vogelsoort aan bepaalde eisen voldoen, mogen ze worden meegeteld, ongeacht of het broeden daadwerkelijk is geconstateerd of niet. De aanwezigheid van de vogels in een terrein in die tijd van het jaar geeft aan dat dit gebied geschikt is voor de soort. Aangenomen wordt dat soorten waarvan territoria werden vastgesteld broedparen vertegenwoordigen.

Het aantal territoria dat opgetekend is in 1987 (Eggenhuizen 1987) is tussen haakjes achter de aantallen van dit jaar gezet, in de besprekingen wordt hierop ingegaan.

Tevens is de veeleisendheid van de broedvogels gegeven die karakteristiek voor het gebied zijn. Dit is de maat voor de breedte van de biotoopkeuze van een broedvogelsoort. Soorten met een brede biotoopkeuze worden 'weinig kritisch' genoemd en soorten met een smalle biotoopkeuze 'kritisch'. Hier wordt in paragraaf 5.4 verder op ingegaan.

Tabel 3. Soorten, aantallen en veeleisendheid van broedvogels van landgoed De Beek in 1998.

Soort	Aantal territoria	Dichtheid per 10 ha	Veel-eisendheid
Wilde Eend	1	0,8	1
Buizerd	1	0,8	1
Waterhoen	2	1,5	1
Meerkoet	2	1,5	1
Holenduif	3 (4)	2,3	2
Houtduif	2 (8)	1,5	1
Bosuil	1	0,8	2
Groene Specht	1 (3)	0,8	2
Zwarte Specht	1	0,8	2
Grote Bonte Specht	6 (3)	4,6	2
Kleine Bonte Specht	2	1,5	3
Winterkoning	20 (5)	15,4	1
Heggenus	3	2,3	1
Roodborst	22 (11)	16,9	1
Merel	42 (13)	32,3	1
Zanglijster	9 (4)	6,9	2
Grote Lijster	2	1,5	2
Zwartkop	7 (2)	5,4	1
Fluiter	1	0,8	2
Tjiftjaf	9 (5)	6,9	1
Goudhaantje	3	2,3	1
Bonte Vliegenvanger	0 (1)	0	1
Staartmees	1 (1)	0,8	1
Glanskop	4 (3)	3,1	2
Zwarte Mees	3	2,3	1
Pimpelmees	22 (14)	16,9	1
Koolmees	19 (24)	14,6	1
Boomklever	15 (4)	11,5	2
Boomkruiper	12 (2)	9,2	2
Vlaamse Gaai	2 (8)	1,5	1
Ekster	0 (1)	0	1
Zwarte Kraai	4 (10)	3,1	1
Spreeuw	2 (1)	1,5	1
Vink	19 (4)	14,6	1
Goudvink	1	0,8	2
Appelvink	1	0,8	2
Totaal aantal territoria	244	187,5	

5.1 Gegevens over de broedvogelsoorten

Wilde Eend Door de redelijk tot goede waterkwaliteit van de zanderijsloten, bevindt zich langs de oevers plaatselijk een soortenrijke oevervegetatie. Daar vestigde zich een paar.

Buizerd Deze bewoner van oude bossen werd regelmatig vastgesteld op geluid en zicht, hetgeen leidde tot een territorium.

Waterhoen Het rustige water, geschikte dekking voor broedgelegenheid en voldoende voedsel bood plaats voor twee territoria van de soort. Op 18 juni werd een familie met jongen gezien.

Meerkoet Twee territoria werden van de Meerkoet vastgesteld. Op 5 april werd een nest gevonden, op 30 mei een paar met vijf juvenielen en op 18 juli een paar met een onbekend aantal juvenielen.

Holenduif Deze holenbroeder bij uitstek had drie territoria in De Beek. Daar Holenduiven graag broeden in de nabijheid van cultuurgronden, die van belang zijn als voedselgebied, werden ze dan ook foeragerend vastgesteld in de weilanden ten oosten en ten zuiden van het landgoed. Tijdens de vorige broedvogelkartering werden vier territoria vastgesteld.

Houtduif De Houtduif bleef steken bij twee territoria, terwijl er tijdens de vorige inventarisatie maar liefst acht territoria aanwezig waren. Mogelijk dat het ouder worden van het bos, waarbij dichte takkengroei als broedgelegenheid uitblijft, een rol speelt. Anderzijds zou er genoeg gelegenheid zijn in de aanwezige naaldbomen. Landelijk lijkt de soort meer voorkeur te krijgen voor het agrarisch gebied t.o.v. bossen en natuurlijke terreinen.

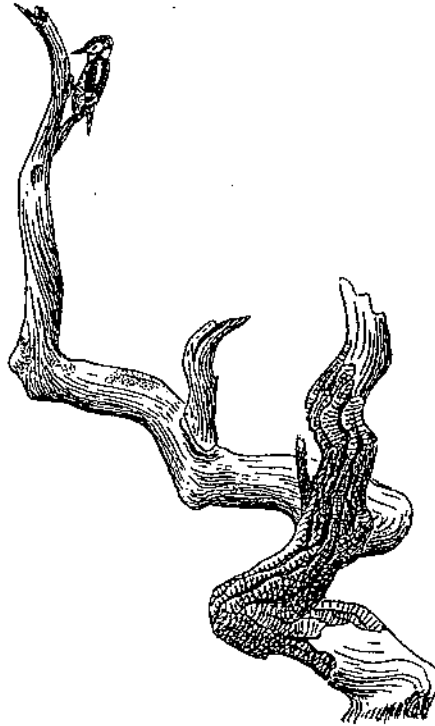
Bosuil Op 18 juni werd er een jonge vogel nabij een holle boom waargenomen. Het opmerken van een pas uitgevlogen juveniele vogel is een belangrijke waarneming op broedzekerheid.

Groene Specht Van deze Rode Lijstsoort werd dit jaar één territorium vastgesteld, bij de vorige broedvogeltelling nog drie(!). De Groene Specht is een in het eten van mieren gespecialiseerde grondspecht. Predator en prooi hebben voorkeur voor bosland met open structuur met zonnige open plekken waar grassen groeien. Zie verder paragraaf 5.2.

Zwarte Specht Deze indicator van volgroeid bos kwam er met één territorium uit. Op 10 april werd een bewoonde nestholte gevonden.

Grote Bonte Specht Van deze holenbroeder, die zowel in loof- als naaldbomen broedt, maar veelal een voorkeur heeft voor loofbomen, werden zes territoria vastgesteld, wat een verdubbeling betekent t.o.v. 1987.

Kleine Bonte Specht Deze liefhebber van broeden en voedsel zoeken in vrijwel uitsluitend loofbomen werd met twee territoria aangetroffen.

Winterkoning Een broedvogel van struwelen en jong bos, maar komt ook midden in bossen voor. De aanwezigheid van een struiklaag is meestal belangrijk. Het gebied bevatte 20 territoria. In vergelijking met 1987 een verviervoudiging.

Heggenus Deze vogel houdt van lichte gemengde bossen, jong naaldbos, parken en tuinen. Vertegenwoordigd met drie territoria, die langs de randen van boomgroepen in het groen te vinden waren.

Roodborst Maar liefst 22 maal werd een territorium van de Roodborst vastgesteld, een soort welke zowel loof- als naaldbos prefereert. Een verdubbeling, t.o.v. de vorige inventarisatie.

Merel De talrijkste broedvogel is de Merel met 42 territoria, in vergelijking met 1987 een toename van maar liefst 29 territoria. Opvallend is dat de vogel vrijwel overal aan het zingen was aan de randen van voetpaden of andere wegen, de zanderijsloot of boomgroepen. Al met al een zeer homogene verdeling over het gebied.

Zanglijster Deze vroege vogel, voor wat betreft vroeg in het jaar en vroeg op de dag aanvangen met zang, werd pas de tweede helft van maart echt opvallend. De gegevens resulteerden in totaal negen territoria, vijf meer dan bij de inventarisatie van 1987.

Grote Lijster Het prachtige forse geluid van deze soort werd diverse malen waargenomen en dit bracht de score op twee territoria.

Zwartkop De soort moet het hebben van struiken; zowel om in te foerageren als te broeden. De Zwartkop had zeven territoria in het gebied, een toename van maar liefst vijf paar.

Fluiter Deze liefhebber van hoge loofboomkruinen, van onder meer beuk, eik en ijle struiklagen had één territorium in het onderzochte gebied.

Tjiftjaf De Tjiftjaf keurde het gebied waardig door negen territoria te bezetten. Een toename van vier territoria van een soort die het landelijk ook goed doet.

Goudhaantje In oude en halfwassen naaldbomen kan dit kleine vogeltje worden aangetroffen, in De Beek was het totaal drie territoria.

Bonte Vliegenvanger Hoewel deze soort een liefhebber van oude loofbossen is, komt hij in het onderzoeksgebied niet meer voor. Mogelijk speelt het hoge aantal territoria van Kool- en Pimpelmezen hier een rol in.

Staartmees De Staartmees heeft een voorkeur voor wat oudere begroeiing. Evenals in 1987 was er slechts één territorium.

Glanskop Deze jaarvogel prefereert oud loofbos met de nodige ondergroei. Vier territoria werden vastgesteld, vrijwel gelijk aan het aantal van de vorige inventarisatie toen er drie werden aangetroffen.

Zwarte Mees Voor deze soort is in ons land de aanwezigheid van naaldbomen essentieel. Broeden wordt echter ook in gebieden zonder naaldbomen vastgesteld, doch daar zijn de dichtheden veel lager. In het onderzochte gebied werden drie territoria vastgesteld.

Pimpelmees Een gedeelde tweede plaats, samen met de Roodborst, met maar liefst 22 territoria. In 1987 was het gebied met 14 territoriaal geschikt voor de soort.

Koolmees Evenals de vorige soort broedt deze soort overal in bomen, als er maar gaten, spleten of andere holten aanwezig zijn. Totaal 19 territoria, een afname van vijf territoria. Welke oorzaak deze afname heeft is onbekend gebleven, mogelijk dat Boomklever en -kruiper door hun spectaculaire toename de nodige nestplaatsen hebben ingepikt.

Boomklever Een soort met een voorkeur heeft voor rijker, oud loofbos. Ten opzichte van 11 jaar geleden gaat het deze vogel voor de wind, vier territoria toen tegenover 15 territoria nu.

Boomkruiper Deze klimmer is minder kieskeurig van de nestplaats ten opzichte dan zijn voorganger en kan in zowel loof- als naaldhout zitten.

Er werden 12 territoria geconstateerd, bijna een verdubbeling in vergelijking met 1987.

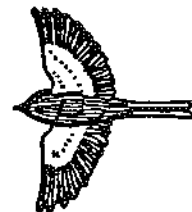
Vlaamse Gaai Deze schitterende vogel verrijkte, ondanks de onopgeloste afname van maar liefst zes territoria, het bos door de aanwezigheid van twee territoria.

Ekster Werd er in 1987 nog één territorium van deze soort gemeld, dit jaar was dit niet meer het geval. Landelijk lijkt deze vogelsoort vooral in de bossen af te nemen, terwijl het hem in het agrarisch gebied meer voor de wind gaat.

Zwarte Kraai Met vier territoria was deze soort aanwezig. Opvallend was dat deze merendeels aan de randen van het gebied lagen, nabij de weilanden. Elf jaar geleden waren er nog tien territoria in De Beek aanwezig. Wat er met deze soort aan de hand is, viel niet te achterhalen. Landelijk is buiten het agrarisch gebied vrijwel overal toename.

Spreeuw Ook deze soort is voor zijn voedselvoorziening grotendeels afhankelijk van de aanwezigheid van cultuurgronden in de nabijheid. Ondanks dat deze rondom het gebied volop voorhanden waren kwam er maar een gering aantal van twee territoria in het gebied voor, een verdubbeling van het aantal bij de vorige inventarisatie.

Vink Rijk vertegenwoordigd met 19 territoria en homogeen verdeeld over het landgoed. In 1987 nog maar met vier territoria aanwezig.

Appelvink Bijzonder leuk is het territorium van deze soort te noemen. Broedvogel van bossen met opgaande loofbomen hoger dan 10 meter.

Goudvink Deze liefhebber van de wat hogere struiken werd met één territorium in het hart van het gebied gelokaliseerd.

5.2 Rode Lijstsoort de Groene Specht

Eén van de vastgestelde broedvogelsoorten komt voor op de Rode Lijst: de Groene Specht. Voor deze soort geldt dat hij een geringe tot ruime landelijke verspreiding heeft, waarvan het aantal in recente tijd duidelijk tot sterk is achteruitgaan. Omdat de afname juist in de bosrijke delen van het land plaatsvindt (o.a. de Utrechtse Heuvelrug), waar vroeger veel Groene Spechten voorkwamen, wordt aangenomen dat de Nederlandse populatie met 50-70% sinds de jaren zestig is afgenomen (Osieck & Hustings 1994).

De suggestie dat het aantal broedparen van de Groene Specht in het onderzoeksgebied van de hoge zandgronden van het Gooi waarschijnlijk is gehalveerd, t.a.v. het begin van de jaren tachtig (Jonkers in van der Poel 1992), is helaas meer dan bewaarheid geworden.

5.3 Holenbroeders Kool- en Pimpelmees

Het is bekend dat de stand van een aantal vogelsoorten door het ophangen van nestkasten sterk kan worden opgevoerd. Vooral Koolmees en Pimpelmees profiteren sterk van de aangeboden kunstmatige nestgelegenheid.

Op landgoed De Beek hangen totaal 36 nestkasten, waarvan er 34 geschikt zijn voor de Koolmees en de Pimpelmees.

Ter vergelijking is het totale aantal Kool- en Pimpelmezen dat in natuurlijke holten broedt en het aantal dat in nestkasten broedt bij elkaar gezet in onderstaande tabel.

Tabel 4. Totaal aantal Kool- en Pimpelmezen en het aantal dat in 1998 in nestkasten broedde.

Soort	Totaal aantal broedparen	Broedparen in nestkasten
Koolmees	19	18
Pimpelmees	22	10

De tabel laat zien dat vooral de Koolmees veelvuldig gebruik maakt van de beschikbare nestkasten. Mogelijk dat de dominante Koolmees het aantal beschikbare broedplaatsen in nestkasten ten koste van de Pimpelmees heeft veroverd en dat de Pimpelmees 'noodgedwongen' natuurlijke nestholten moest opzoeken.

Over het algemeen is in gebieden waarin Kool- en Pimpelmezen samen voorkomen de verhouding tussen de broedparen 2:1 (Jonkers 1994).

Opmerkelijk is dat deze verhouding bij het aantal broedparen in nestkasten vrijwel overeenkomt. De verhouding tussen het totaal aantal broedparen van beide soorten loopt echter geheel spaak. Dit wijst erop dat een soort als de Pimpelmees op het landgoed toch nog voldoende natuurlijke nestgelegenheden vinden kan.

5.4 Ecologische vogelgroepen

De soorten die als broedvogel zijn vastgesteld en karakteristiek zijn voor dit terreintype, zijn onder te brengen in twee zgn. hoofdecotopen (Sierdsema 1995):

- 1) Vogels van struiken, struwelen en heggen
- 2) Vogels van opgaand gesloten bos

Onder ecotoop wordt een karakteristieke combinatie van een vegetatievorm en abiotische factoren (water, bodem, etc.) verstaan. Het zijn duidelijk onderscheidbare landschappelijke elementen met een 'homogene' vegetatiestructuur en abiotiek.

Binnen de hoofdecotopen is een nadere onderverdeling op specifieke terreinkenmerken gemaakt. Elke vogelgroep is voor de herkenbaarheid genoemd naar een karakteristieke vertegenwoordiger van die groep.

Voor de vogels van struiken, struwelen en heggen zijn de volgende vogelgroepen, met hun bijbehorende soorten, te vinden:

- * Winterkoning-groep;
Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees en Goudvink.

Van de vogels van opgaand gesloten bos zijn de volgende vogelgroepen met hun bijbehorende soorten, aanwezig:

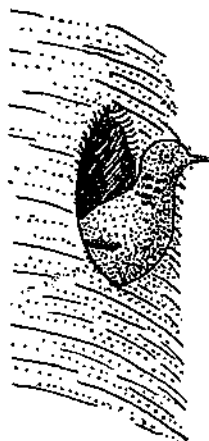
- * Vink-groep;
Houtduif, Koolmees, Vlaamse Gaai en Vink
- * Kruisbek-groep;
Goudhaantje en Zwarte Mees
- * Appelvink-groep;
Grote Lijster, Fluiter, Tjiftjaf en Appelvink
- * Grote Bonte Specht-groep;
Groene Specht, Zwarte Specht, Grote Bonte Specht, Boomkruiper en Spreeuw
- * Kleine Bonte Specht-groep;
Kleine Bonte Specht, Glanskop en Pimpelmees
- * Boomklever-groep;
Holenduif, Bosuil en Boomklever
- * Havik-groep;
Buizerd

Broedvogels stellen verschillende eisen aan hun leefomgeving. Er zijn soorten met een ruime en er zijn soorten met een smalle biotoopkeus. Hiervoor wordt de term veeleisendheid gebruikt. Soorten met een brede biotoopkeus noemen we 'weinig kritisch' en soorten met een smalle biotoopkeus 'kritisch'. Over het algemeen komen in slecht ontwikkelde terreintypen alleen 'weinig kritische' soorten voor. In goed ontwikkelde terreinen komen ook kritische soorten voor. De aanwezigheid van vrij kritische en kritische soorten zegt dus veel over de kwaliteit van de broedvogelgemeenschap en het terreintype.

De indicatiewaarden voor veeleisendheid zijn in tabel 3 gegeven. Deze maat voor veeleisendheid van soorten is gebaseerd op de huidige situatie in Nederland. Hieronder volgt de beschrijving van de indicatiewaarden voor veeleisendheid van de broedvogels van landgoed De Beek:

1. Weinig kritische soorten (16 soorten).
Soorten die relatief weinig eisen aan hun leefomgeving stellen. Deze soorten bewonen een breed spectrum aan vegetatietypen of zijn tevreden met een (zeer) kleine oppervlakte van dat vegetatietype. Het voedselspectrum van deze soorten is meestal breed en/of in Nederland overvloedig aanwezig.
2. Vrij kritische soorten (13 soorten).
Soorten die tamelijk strenge eisen stellen aan hun leefomgeving. Ze bewonen een breder spectrum aan ecotopen dan kritische soorten en hebben een vrij breed voedselspectrum. Deze soorten zijn bij uitstek geschikt om de kwaliteit van een terrein te bepalen. Het zijn soorten die vaak in redelijke aantallen voorkomen.
3. Kritische soorten (één soort).
Soorten die hoge eisen stellen aan hun leefomgeving. Deze vogels hebben een grote variatie aan vegetaties of structuren nodig. Bij verarming zijn dit de eerste vogels die verdwijnen. Door de lage aantallen spelen toeval en externe omstandigheden een grote rol voor het al dan niet aanwezig zijn.

Concluderend kunnen we over het landgoed De Beek spreken van een gemiddeld goed ontwikkeld terreintype. Dit gezien de kenmerkende broedvogelsamenstelling en de bijbehorende indicatiewaarden voor veeleisendheid.

5.5 Waarnemingen van niet-broedvogels

In deze paragraaf zijn alle losse waarnemingen opgenomen, die tijdens de inventarisaties opgetekend zijn. Hierin zijn ook waarnemingen opgenomen van vogels, die weliswaar territoriaal gedrag vertoonden, maar niet aan de criteria voldeden om voor een territorium in aanmerking te komen.

Knobbelzwaan Geregeld werden er zwemmende Knobbelzwanen in de zanderijsloten gezien. Op 1, 10, 15 en 30 maart en op 5 april gaven zij het landgoed De Beek een waardige toevoeging. Net buiten het onderzoeksgebied, aan de Oud Blaricummerweg, werd een vogel op het nest waargenomen.

Havik Op 5 april werd een vliegend exemplaar waargenomen.

Sperwer Deze soort was op 10 en 30 maart in het zuidwestelijk gedeelte van De Beek aanwezig.

Torenvalk Een Torenvalk werd, uitkijkend over een weiland, op 19 maart genoteerd.

Fazant Een roepend mannetje werd op 5 april gehoord.

Koperwiek Twee doortrekkende exemplaren werden op 24 maart in het centrum van het gebied gezien.

Grasmus Op zowel 5 als op 19 april werd deze soort nabij de kwekerij zingend aangetroffen.

Tuinfluitier Van deze soort waren er twee waarnemingen. De ene waarneming was op 5 april en de ander, twee weken later, op 19 april.

Fitis Eén waarneming op 8 mei, aan de zuidrand van het landgoed, bleek te weinig voor een territorium.

Grauwe Vliegenvanger Deze zomervogel werd eenmaal waargenomen en wel op 18 juni.

Matkop Mogelijk dat de boomsoorten op De Beek zich niet lenen voor deze kleine mees die zelf zijn holten hakt. Op 29 juni werd er eenmaal een Matkop gezien.

Sijs Voedselzoekende exemplaren werden op 7, 19 en 24 maart in de takken van enkele bomen gezien.

5.6 Waarnemingen van zoogdieren

Haas Bij de kwekerij was op 18 juni een Haas aanwezig.

Vos Een toevallige ontmoeting van maar liefst 15 seconden had een inventarisator met een Vos, die zich op 19 april midden op het oostelijke weiland bevond.

Eekhoorn Driemaal is er een Eekhoorn gesnapt; op 19 en 26 maart en op 25 april.

Vleermuis spec. Tijdens de ochtendschemering van 26 maart is een ondefinieerbare vleermuis gezien boven de kwekerij.

Rosse Vleermuis Op 19 maart is een kraamkamer in een eikeboom gevonden.

Dwergvleermuis Op 30 maart, tijdens een avondinventarisatie, zijn tot tweemaal toe jagende exemplaren gezien. Eenmaal betrof dit een enkele vleermuis, op de kwekerij, en eenmaal waren dit er twee boven het zuidelijke weiland.

Braakbal Bosuil Op 7 maart zijn er enkele braakballen van de Bosuil gevonden in het noordelijk gedeelte van het gebied.

6. Aanbevelingen

Om in de toekomst te bepalen of dode bomen vervangen dienen te worden zal zeker meegenomen moeten worden dat ze behouden dienen te blijven voor de vleermuizen en holenbroedende vogels. In het gebied zijn in de loop van de tijd veel paden ontstaan, waardoor het gebied sterk wordt doorsneden. Mede in verband met de beperkte openstelling is het ter handhaving van de rust voor de fauna gewenst, een aantal paden op te heffen. De kleine zandafgraving in het bos heeft een functie als sierboomkwekerij; een functie die beter bij het landgoedbos past zou, indien mogelijk, voor dit terrein moeten worden gezocht.

7. Dankwoord

In willekeurige volgorde volgt hier een woord van dank, aan hen welke aan deze inventarisatie hebben meegewerkt.

- Aan de inventarisors, hun namen staan voorin het rapport vermeld.
- Paul Ubbink, medewerker van het Goois Natuurreservaat, voor het ter beschikking stellen van kaartmateriaal, literatuur en overige gegevens.
- Dick A. Jonkers, voor het kritisch doornemen van het manuscript en het meeleven met de inventarisatie.

8. Geraadpleegde bronnen

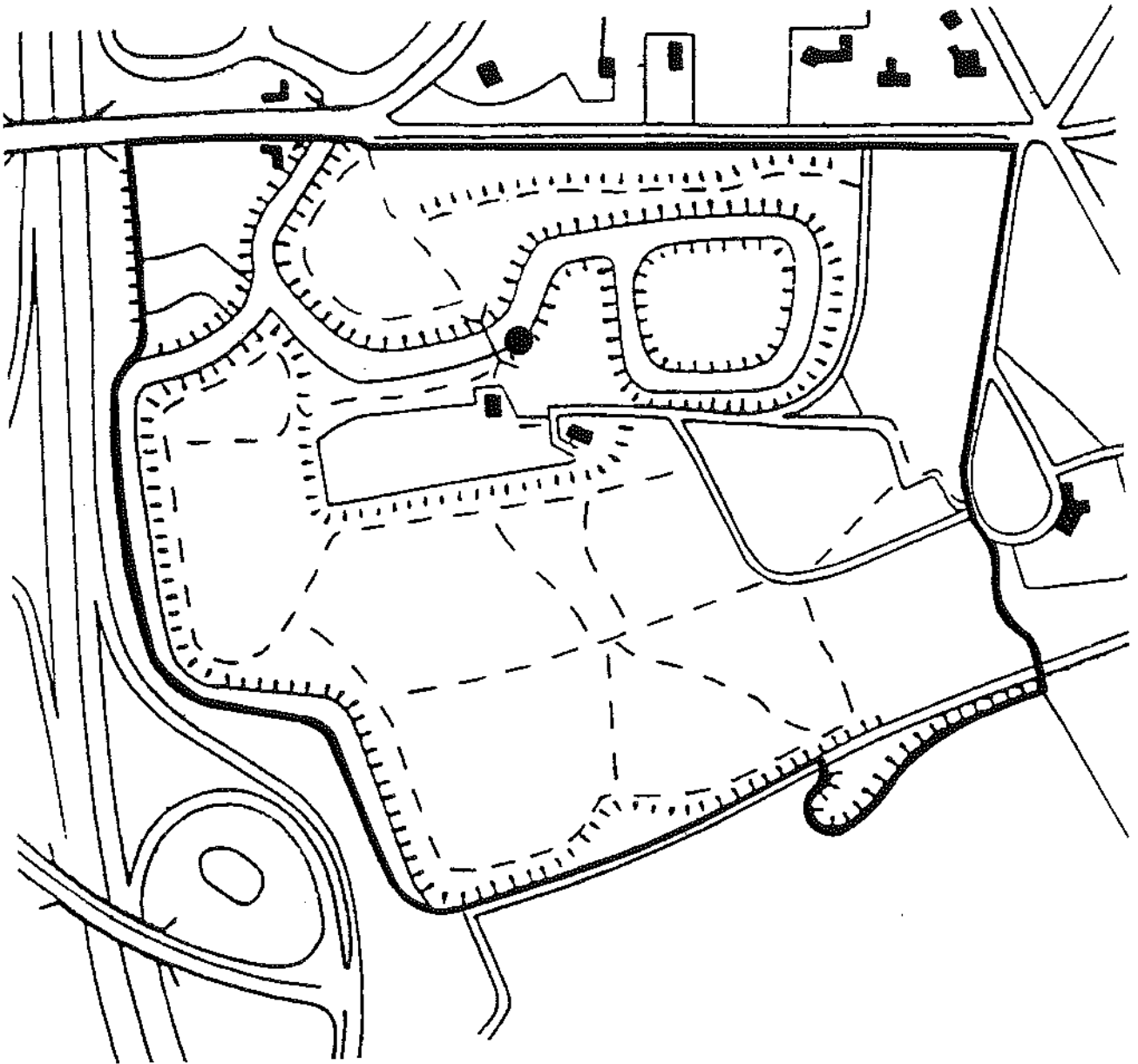
- Dijk, A.J. van 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogelmonitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk, A.J. van 1998. BMP 1997: een gemiddeld jaar? SOVON-Nieuws 11(3): 11-14.
- Eggenhuizen, T. 1987. (ongepubliceerd). Broedvogelinventarisatie landgoed De Beek in 1987. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Farjon, A. 1989. Een beheersvisie voor de landgoederen in de Gooise Noordflank. Gemeente Naarden.
- Hustings, M.H.F., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reynen (eindredactie) 1985. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen/Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Jonkers, D.A. 1994. Broedvogels van boswachterij de Zuid in 1993. Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 107.
- Jonkers, D.A. & M. van Houten 1997. Broedvogels van het Staatsbosbeheerobject Gooikust in 1997. Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 107.
- Osieck, E.R. & Hustings F. 1994. Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Poel, P. van der & D.A. Jonkers, 1991. Onduidelijkheid bij de Groene Specht in: Kole, R.A., D.A. Jonkers, P. Schut, W. Duurland & R. Willemstein. 25 jaar vogels in het Gooi en Omstreken. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave nummer 78
- Sierdsema, H. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 195-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON. Driebergen/Beek-Ubbergen.

BIJLAGE

Territoriakaarten

De verspreiding van de soorten wordt weergegeven door middel van stippenkaarten, waarbij elke stip globaal de ligging van het territorium aangeeft.

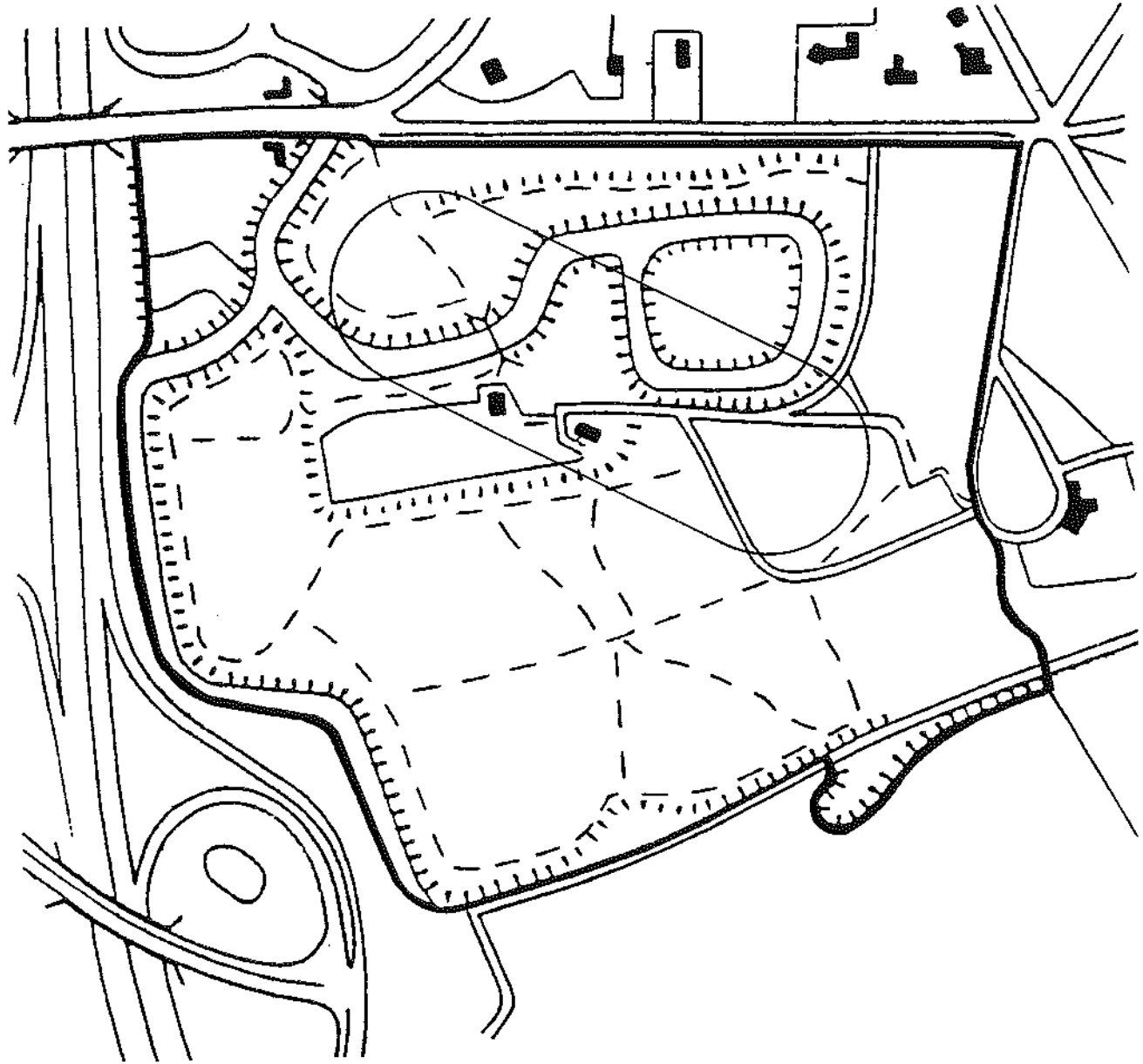
WILDE EEND
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

—|—|— = 100 meter

BUIZERD
1 TERRITORIUM

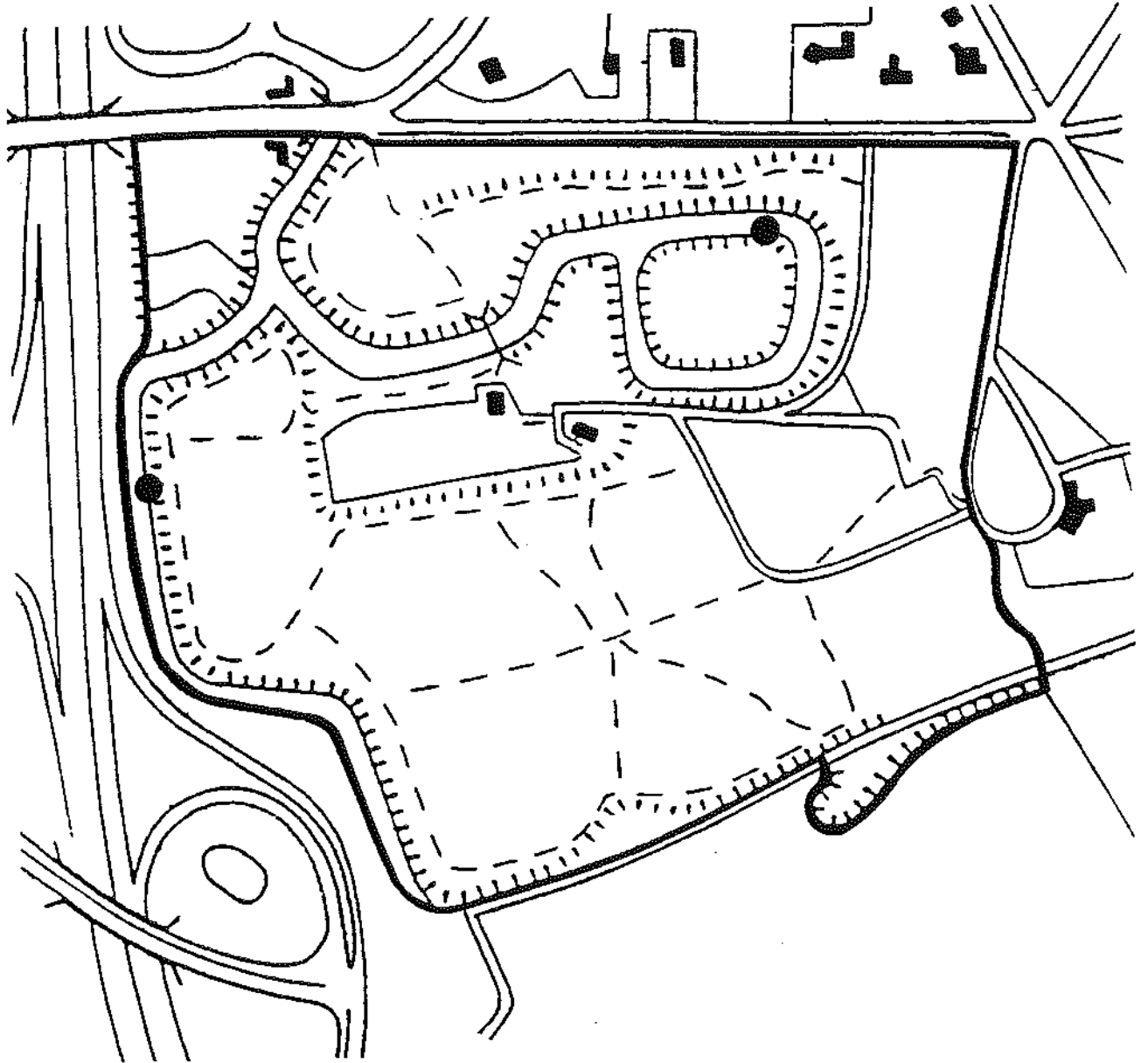

schaal 1:3800

= 100 meter

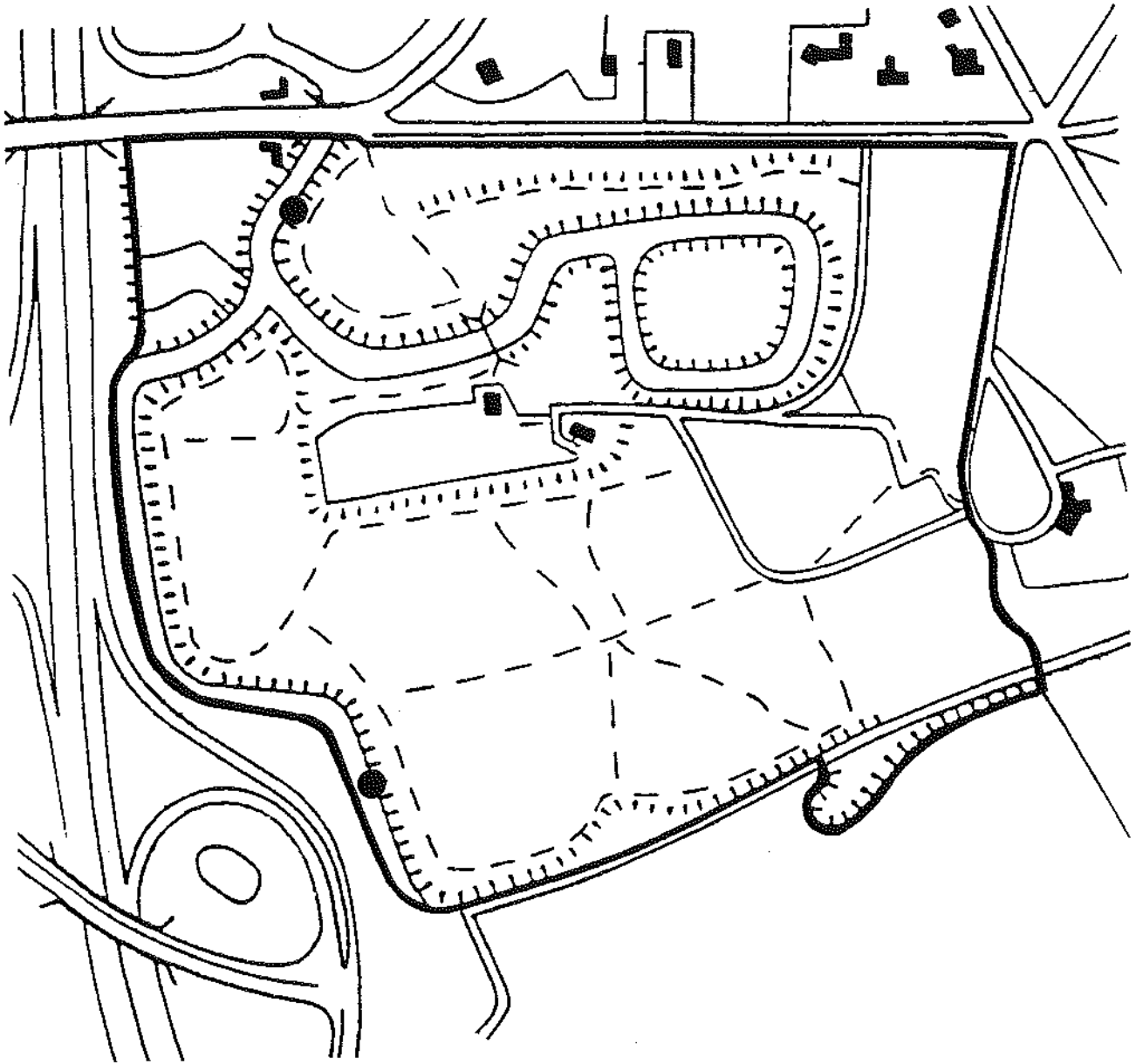
WATERHOEN
2 TERRITORIA

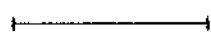
schaal 1:3800

————— = 100 meter

MEERKOET
2 TERRITORIA

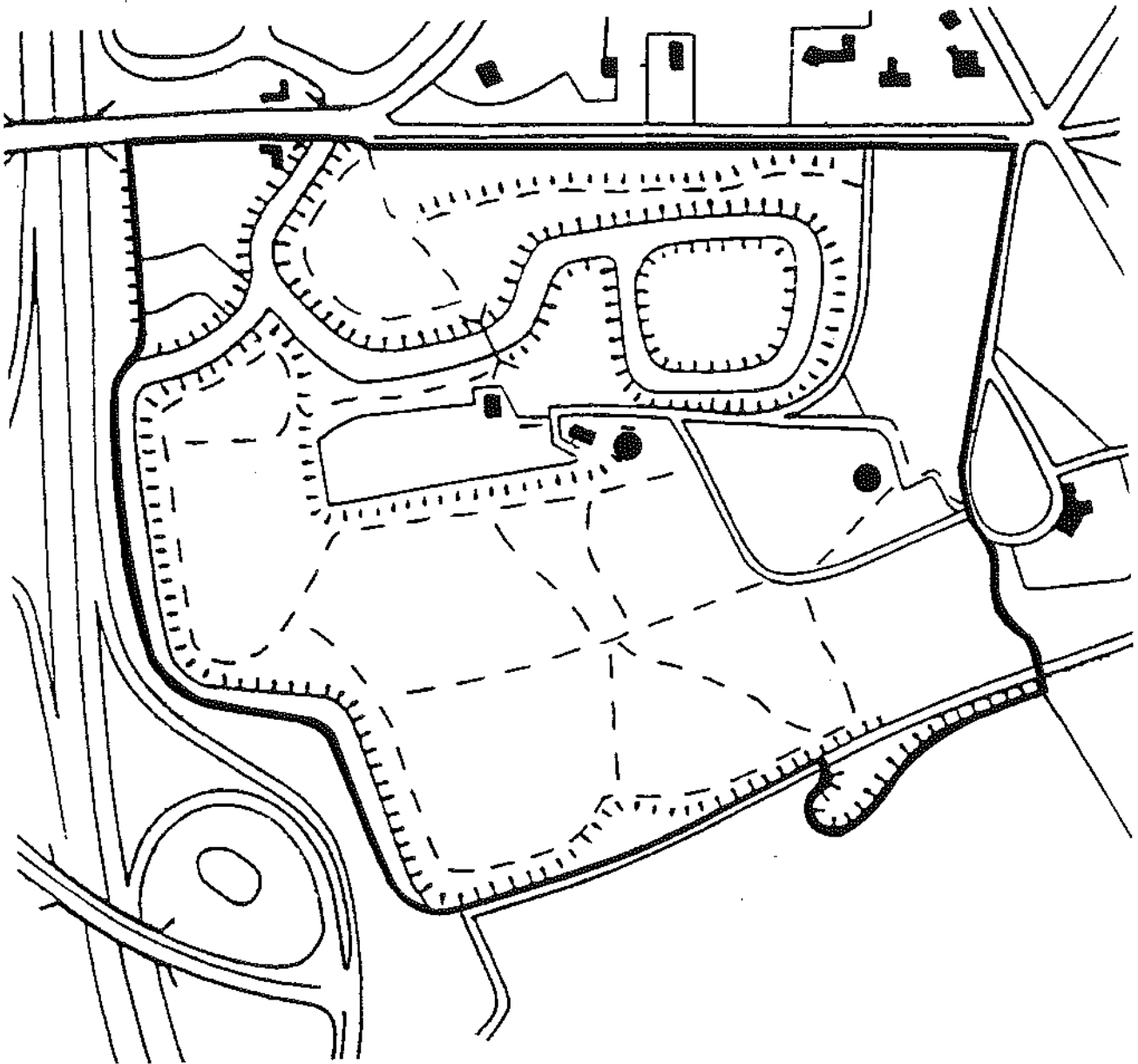

schaal 1:3800

= 100 meter

HOUTDUIF
2 TERRITORIA

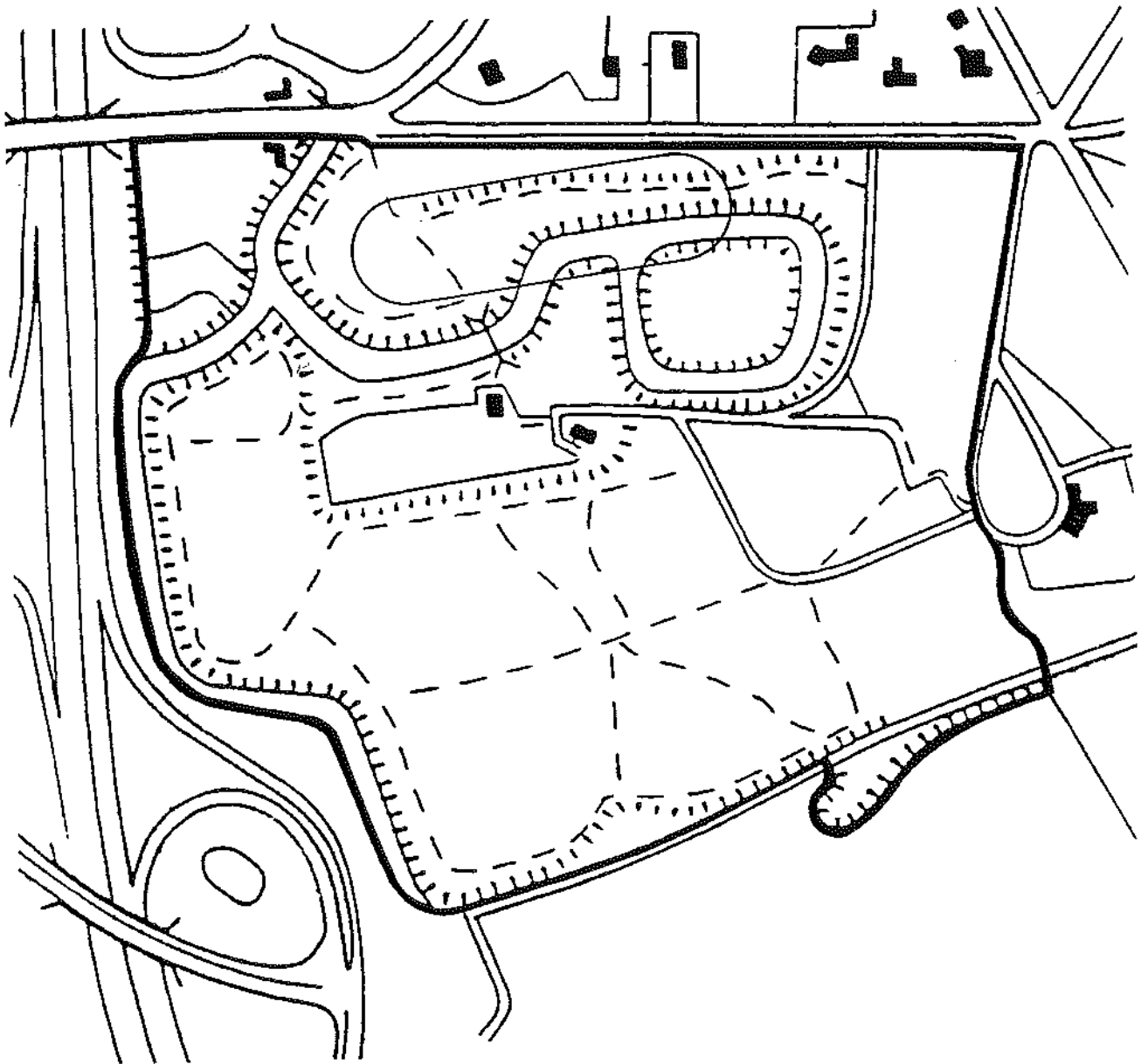

schaal 1:3800

= 100 meter

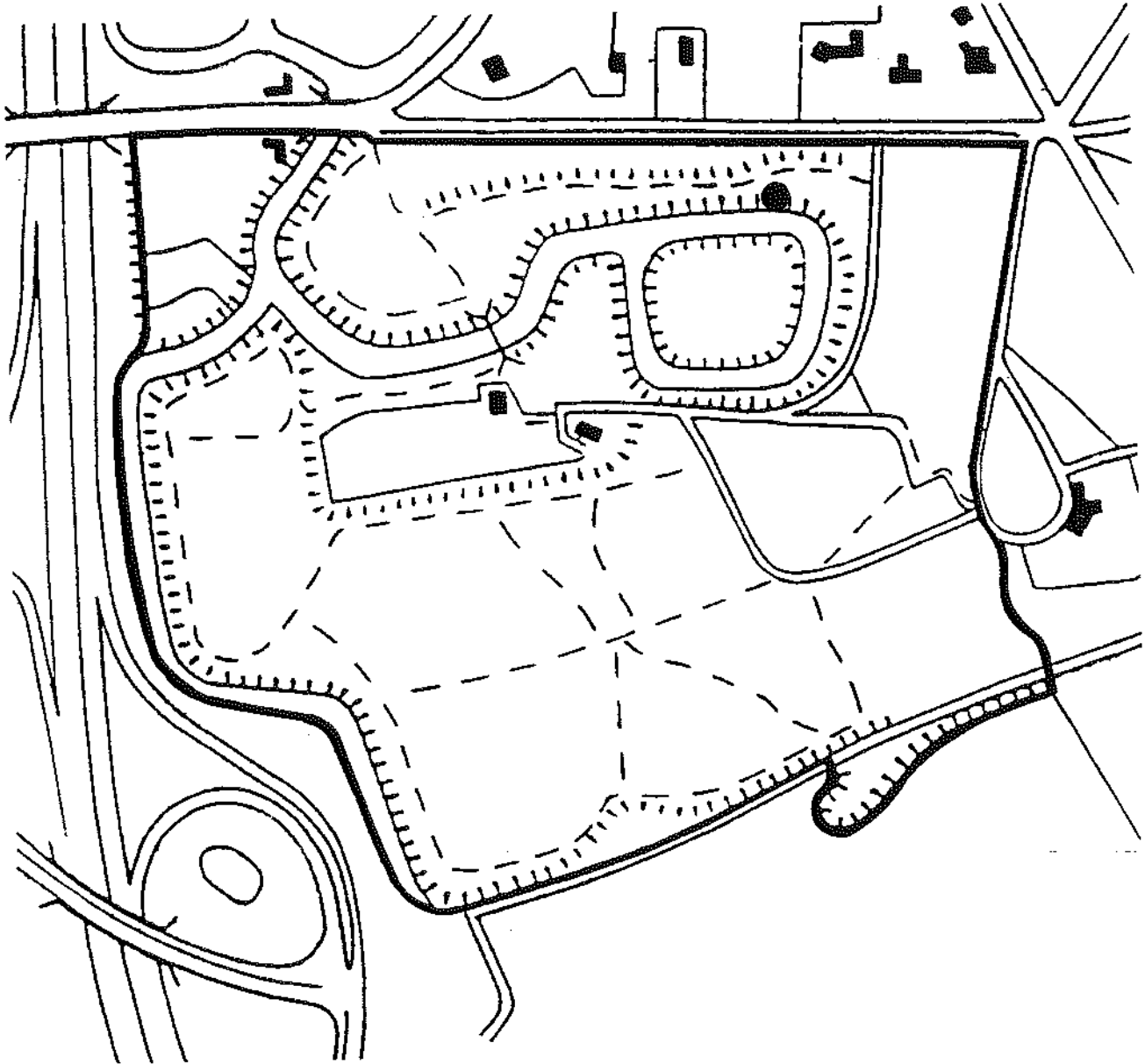
BOSUIL
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

—|—|— = 100 meter

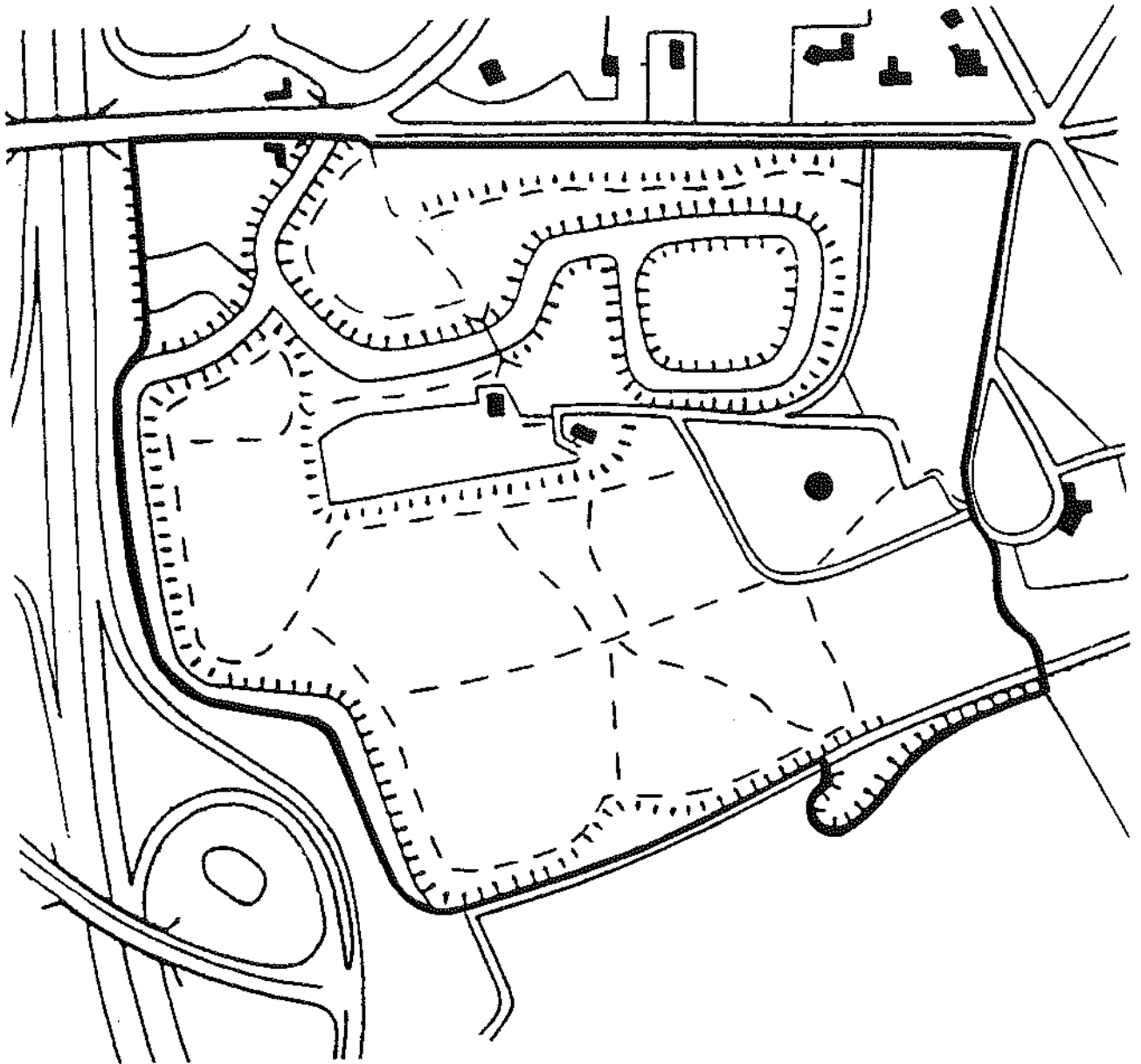
GROENE SPECHT
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

————— = 100 meter

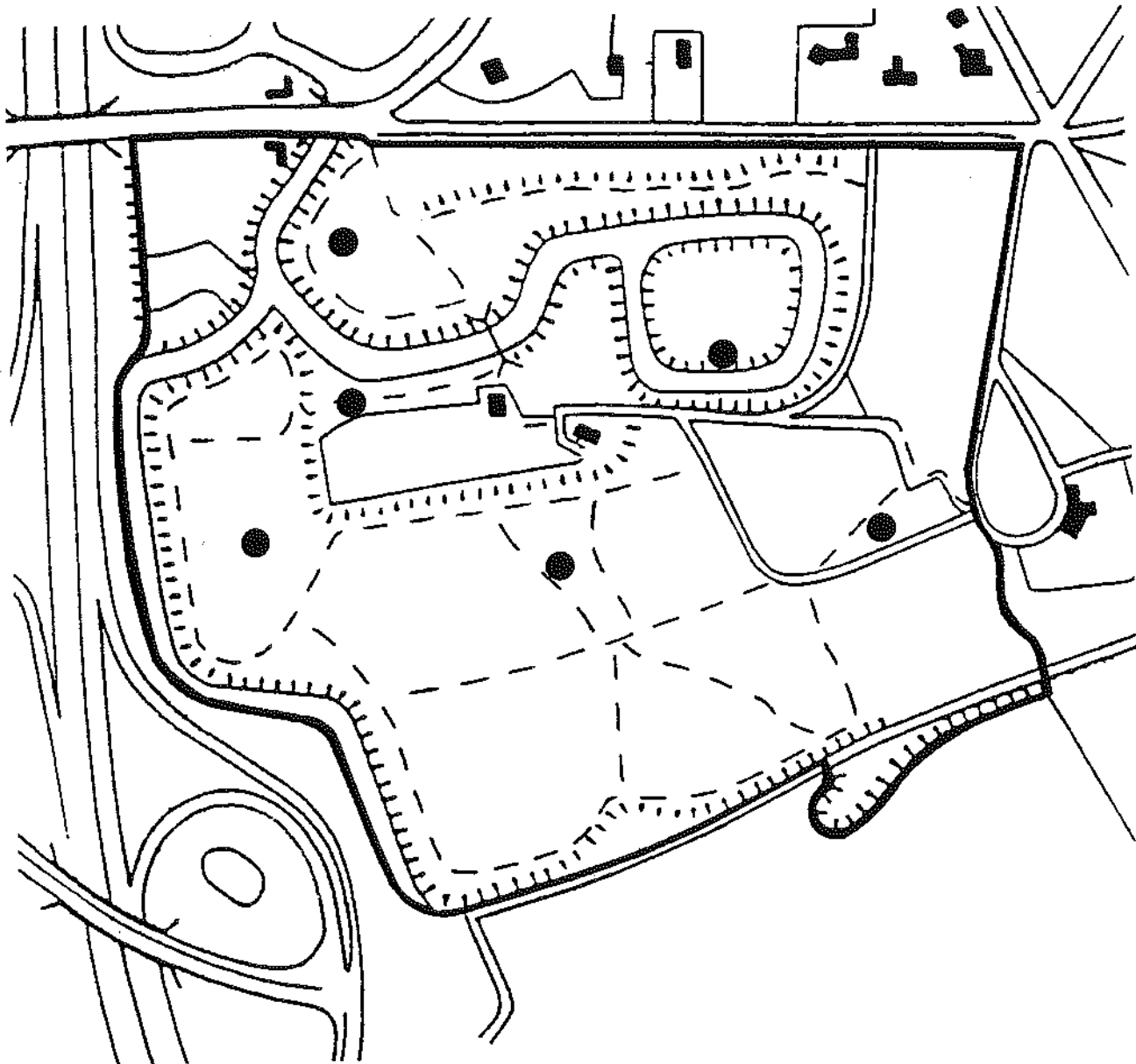
ZWARTE SPECHT
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

— = 100 meter

GROTE BONTE SPECHT
6 TERRITORIA

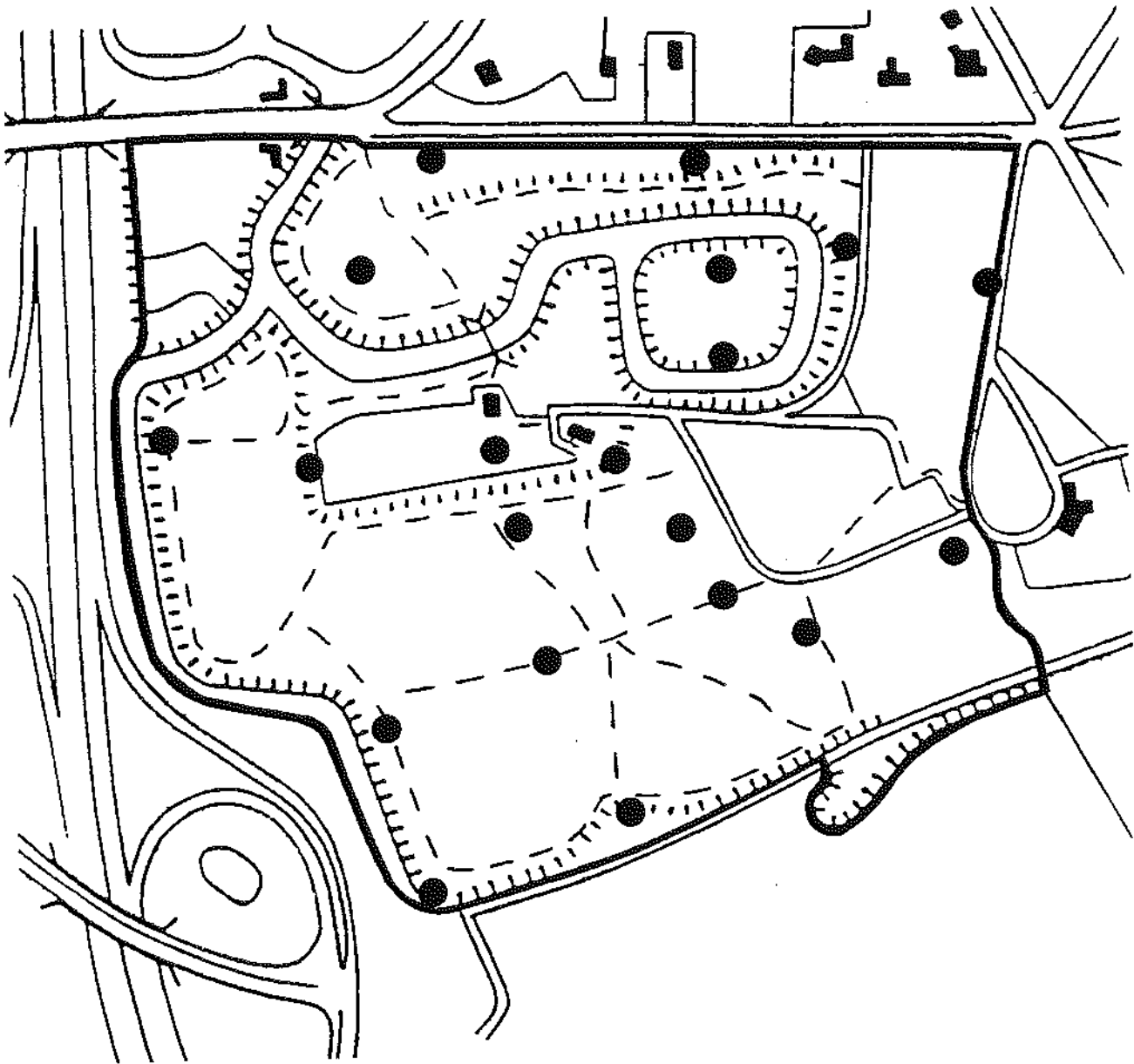

schaal 1:3800

—|—|— = 100 meter

WINTERKONING
20 TERRITORIA

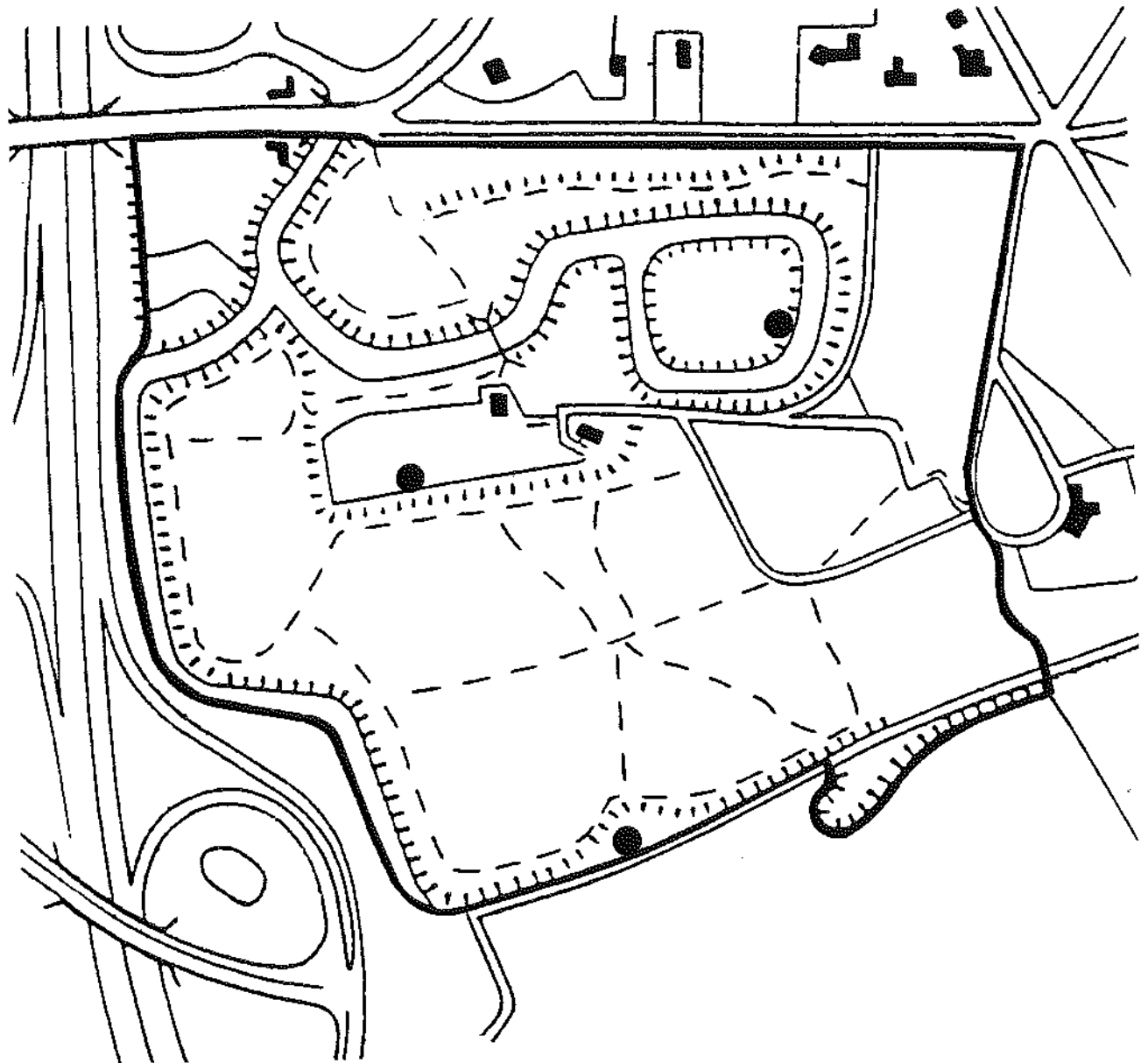
N

schaal 1:3800

————— = 100 meter

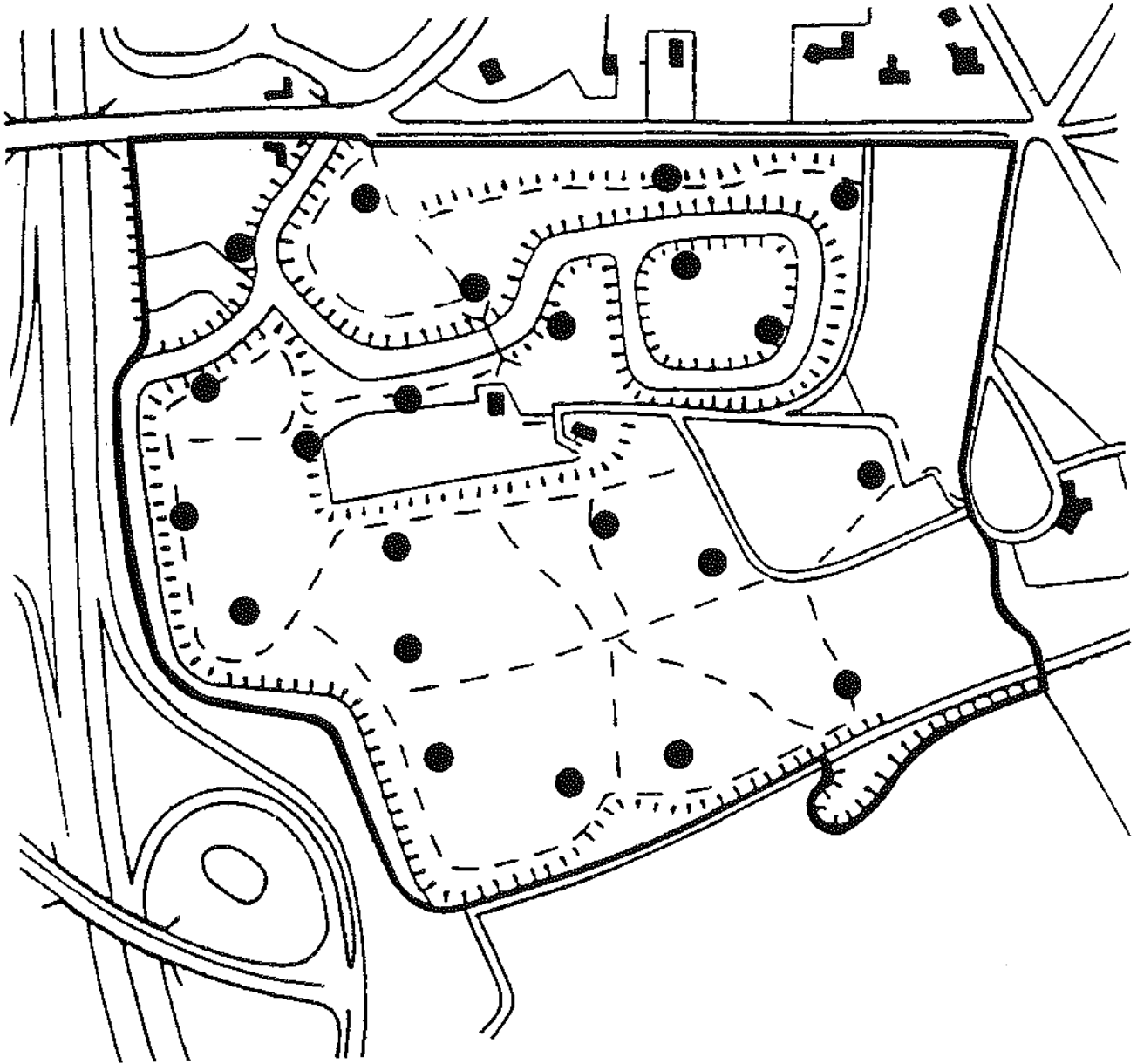
HEGEMUS
3 TERRITORIA

schaal 1:3800

—|—|—| = 100 meter

ROOBBORST
22 TERRITORIA

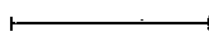
schaal 1:3800

— = 100 meter

MEREL
42 TERRITORIA

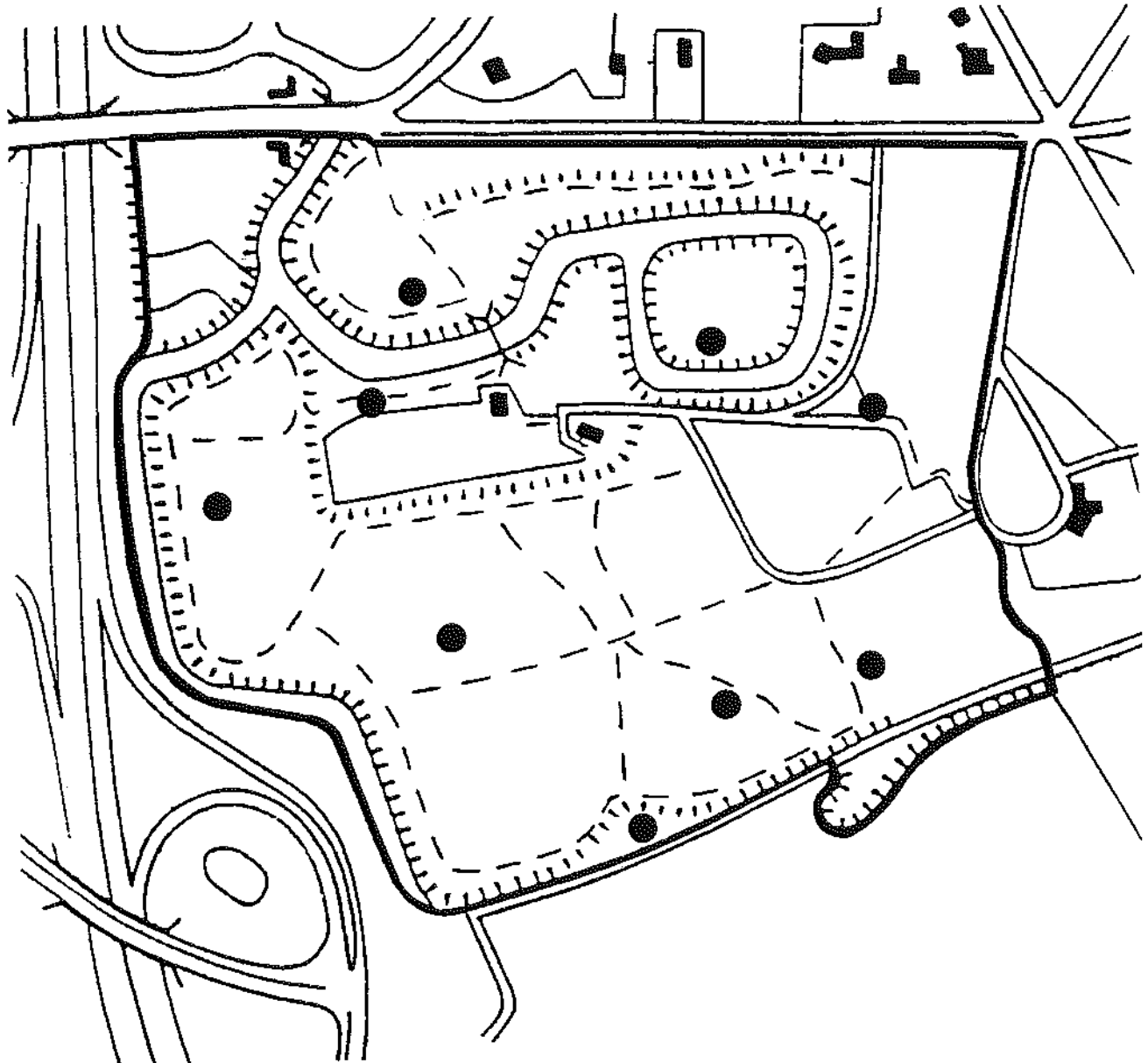

schaal 1:3800

= 100 meter

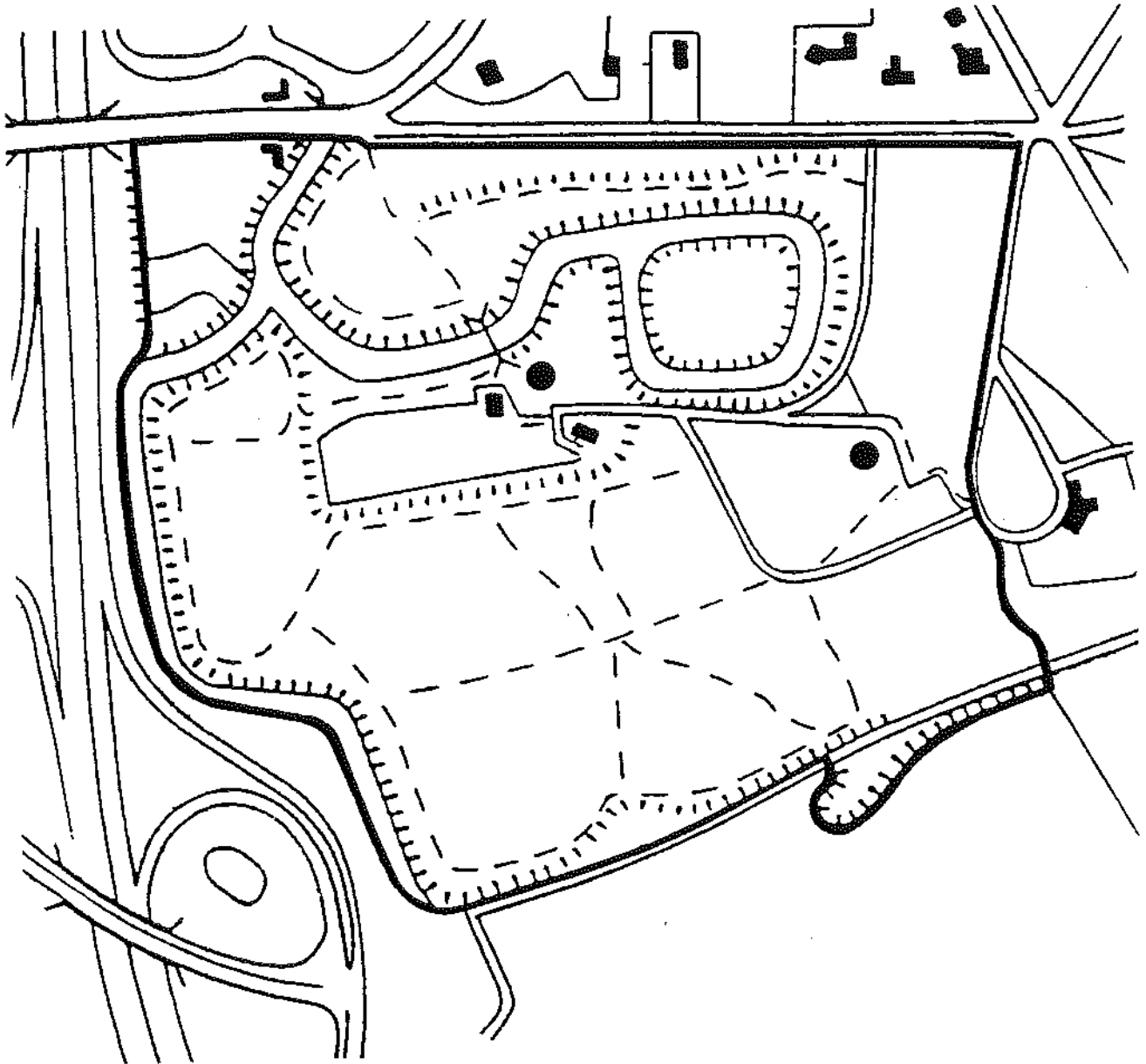
ZANGLIJSTER
9 TERRITORIA

schaal 1:3800

————— = 100 meter

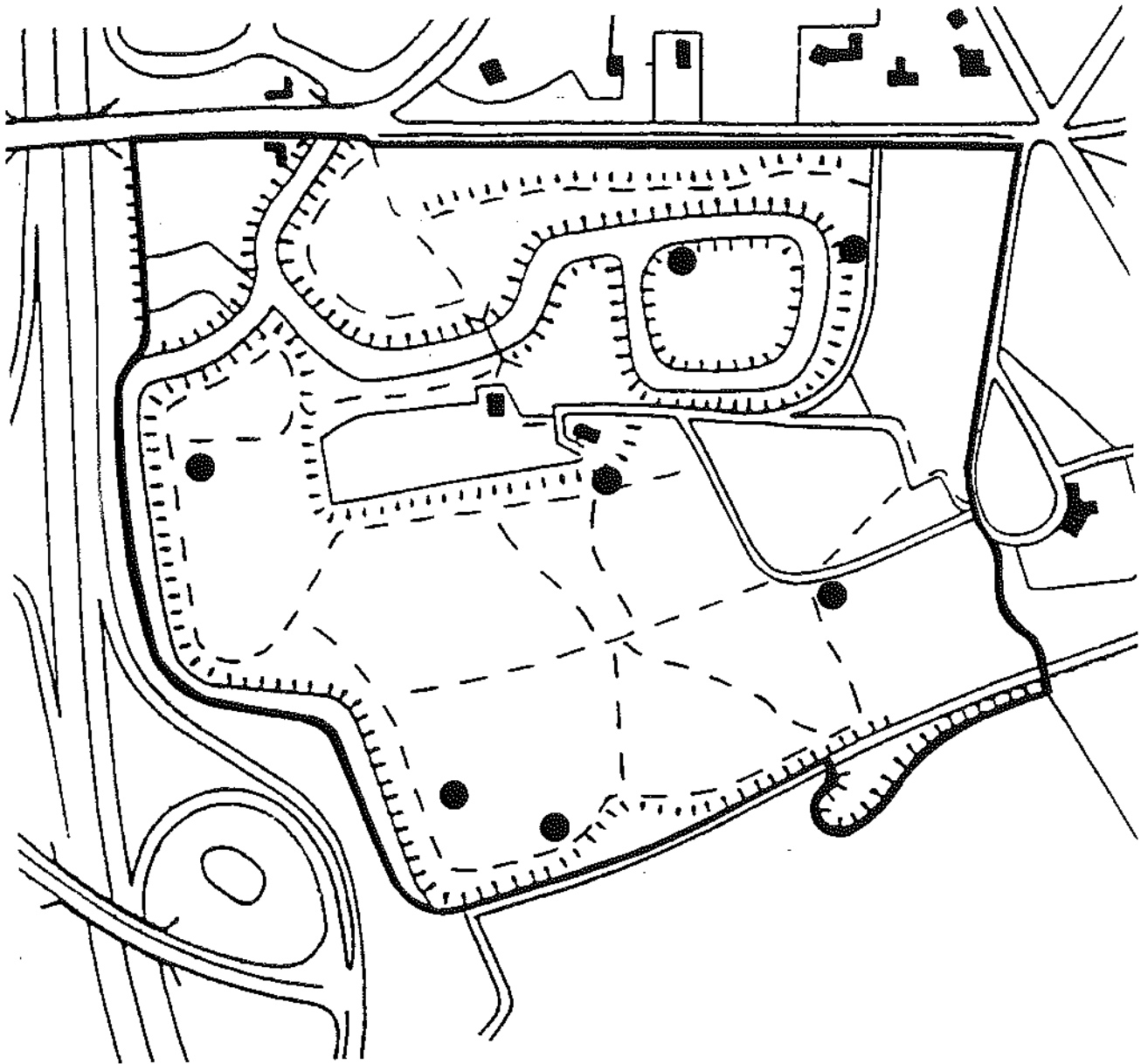
GROTE LIJSTER
2 TERRITORIA

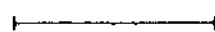
schaal 1:3800

— = 100 meter

ZWARTKOP
7 TERRITORIA

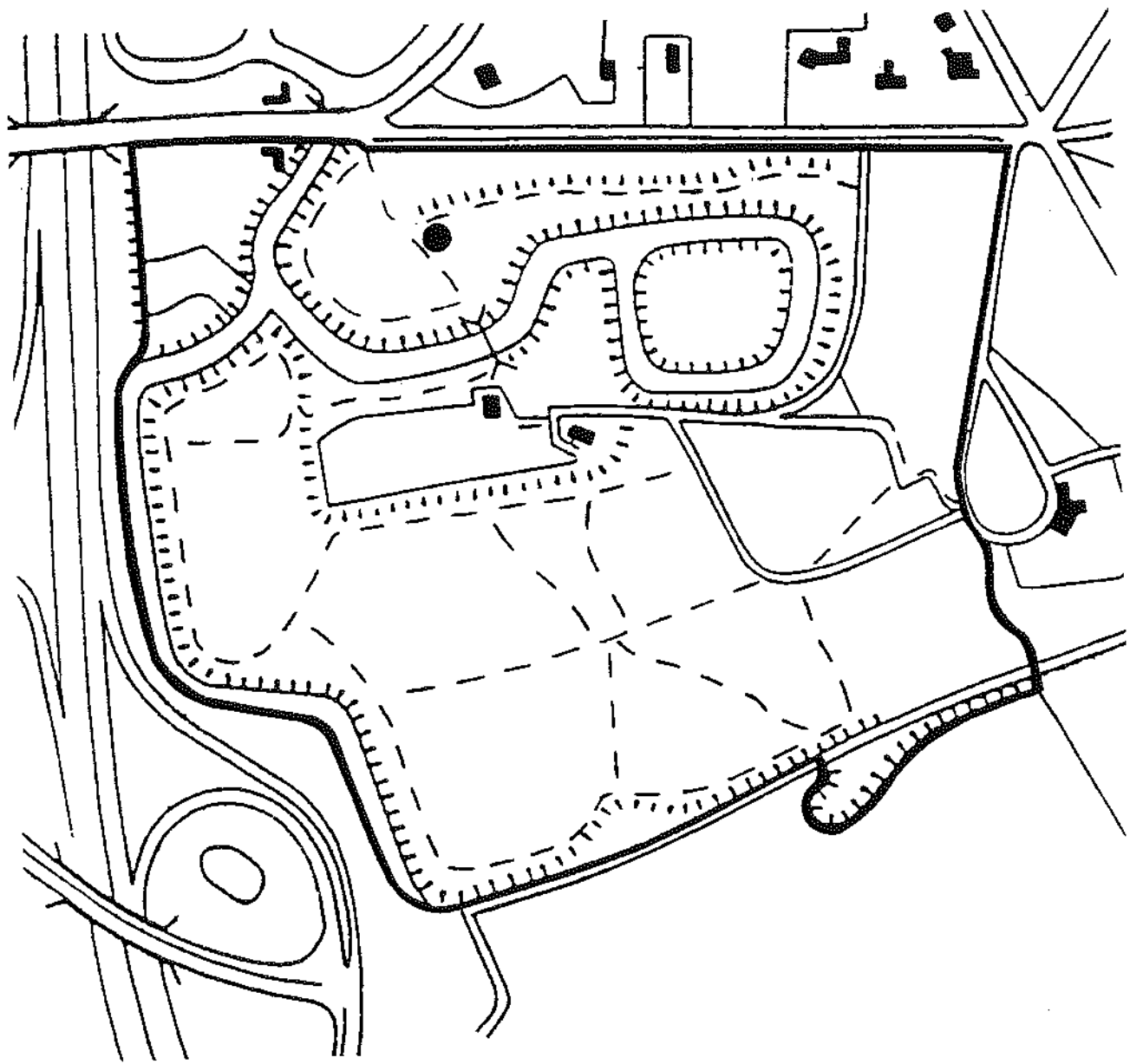

schaal 1:3800

= 100 meter

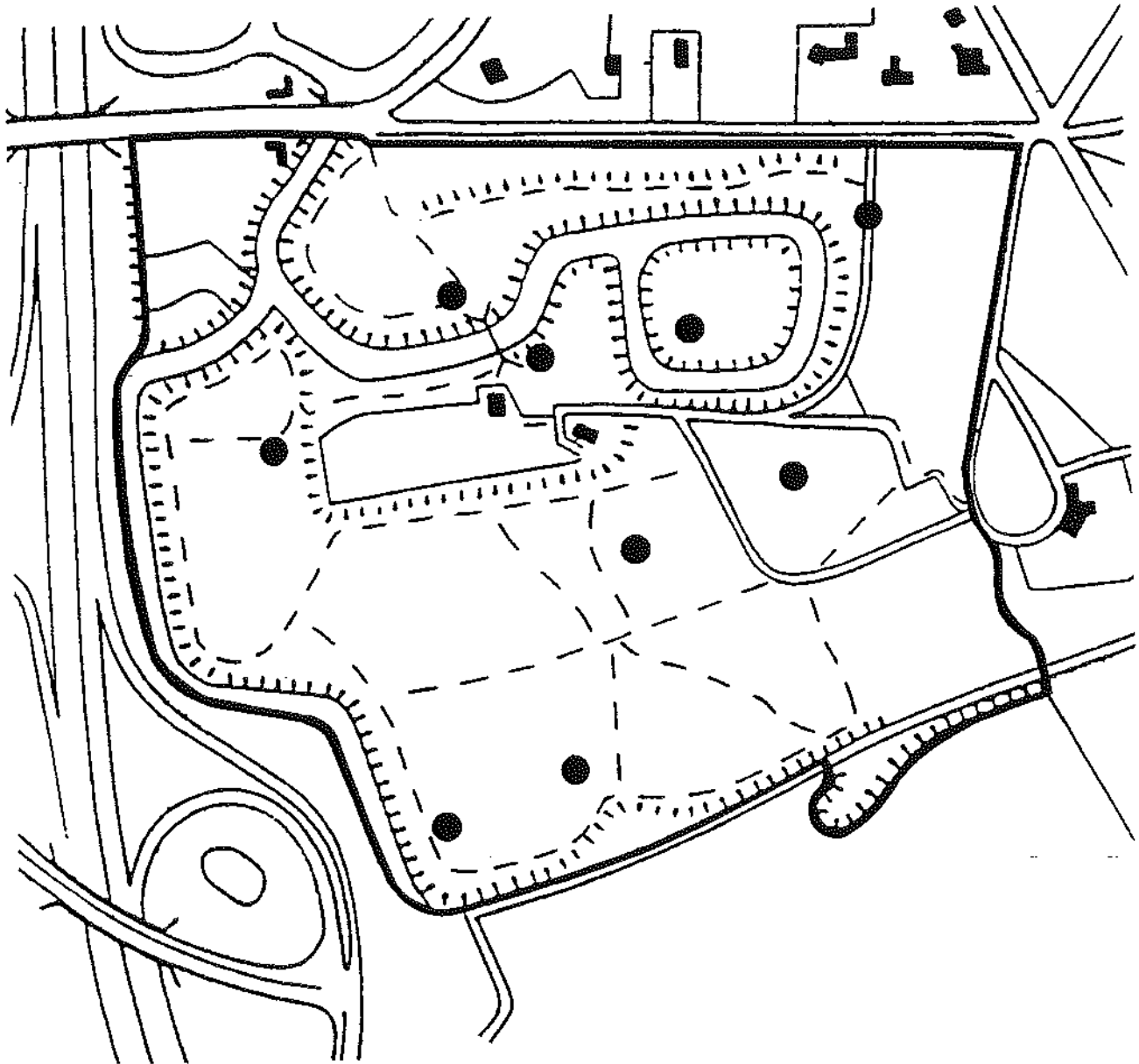
FLUITER
1 TERRITORIUM

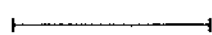
schaal 1:3800

— = 100 meter

TJIFTJAF
9 TERRITORIA

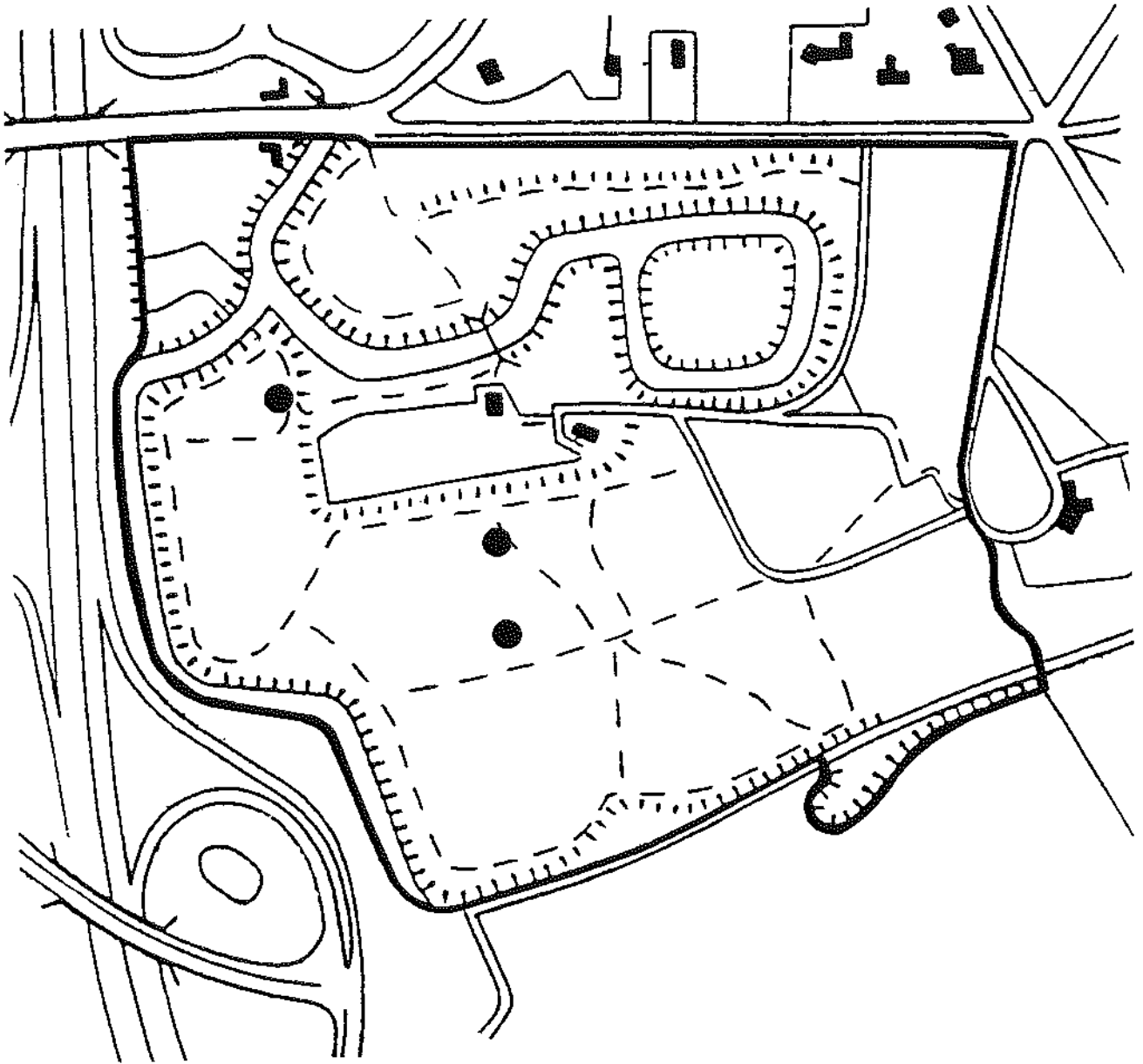
schaal 1:3800

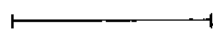
= 100 meter

GOUDHAANTJE
3 TERRITORIA

N

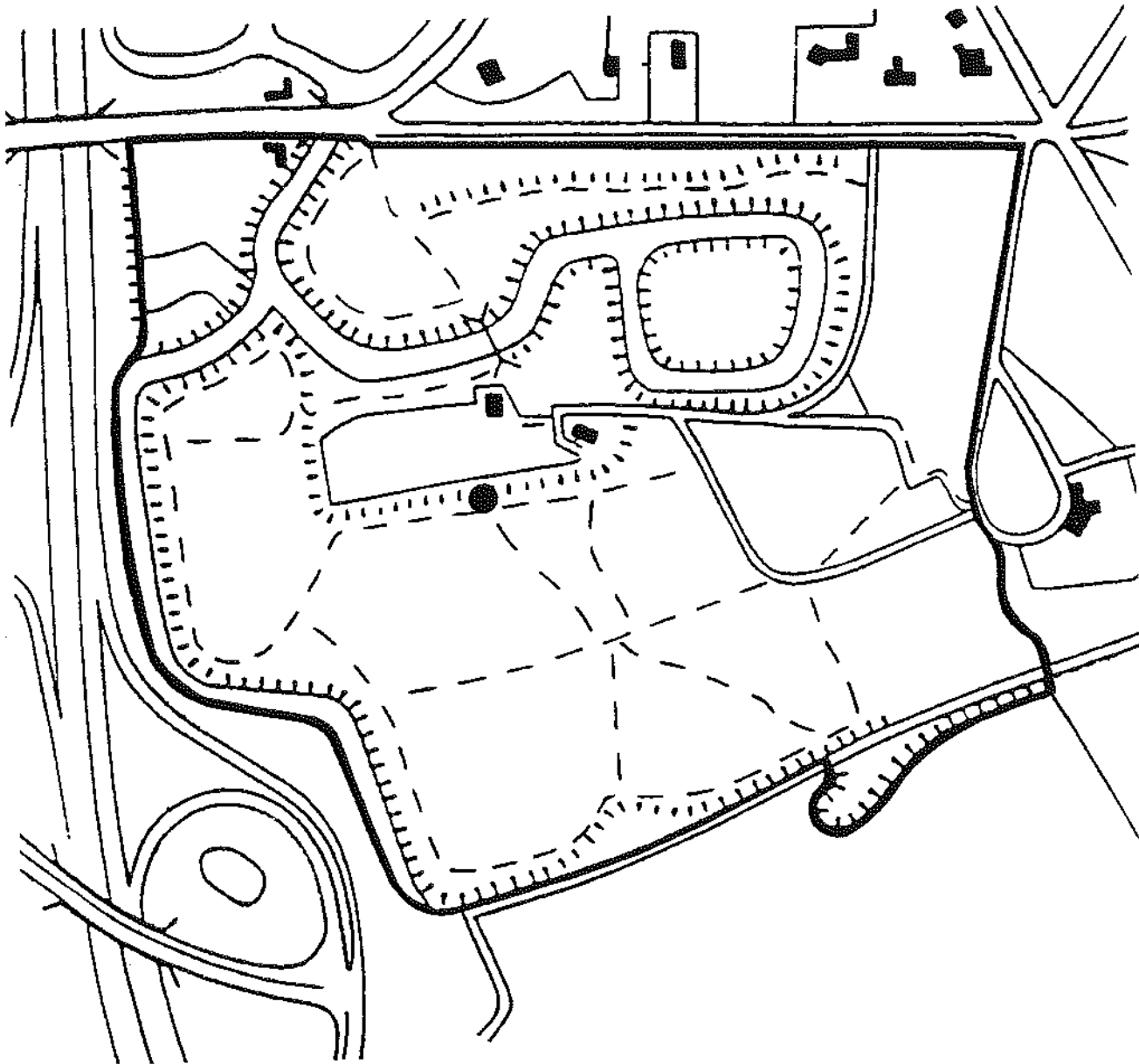

schaal 1:3800

= 100 meter

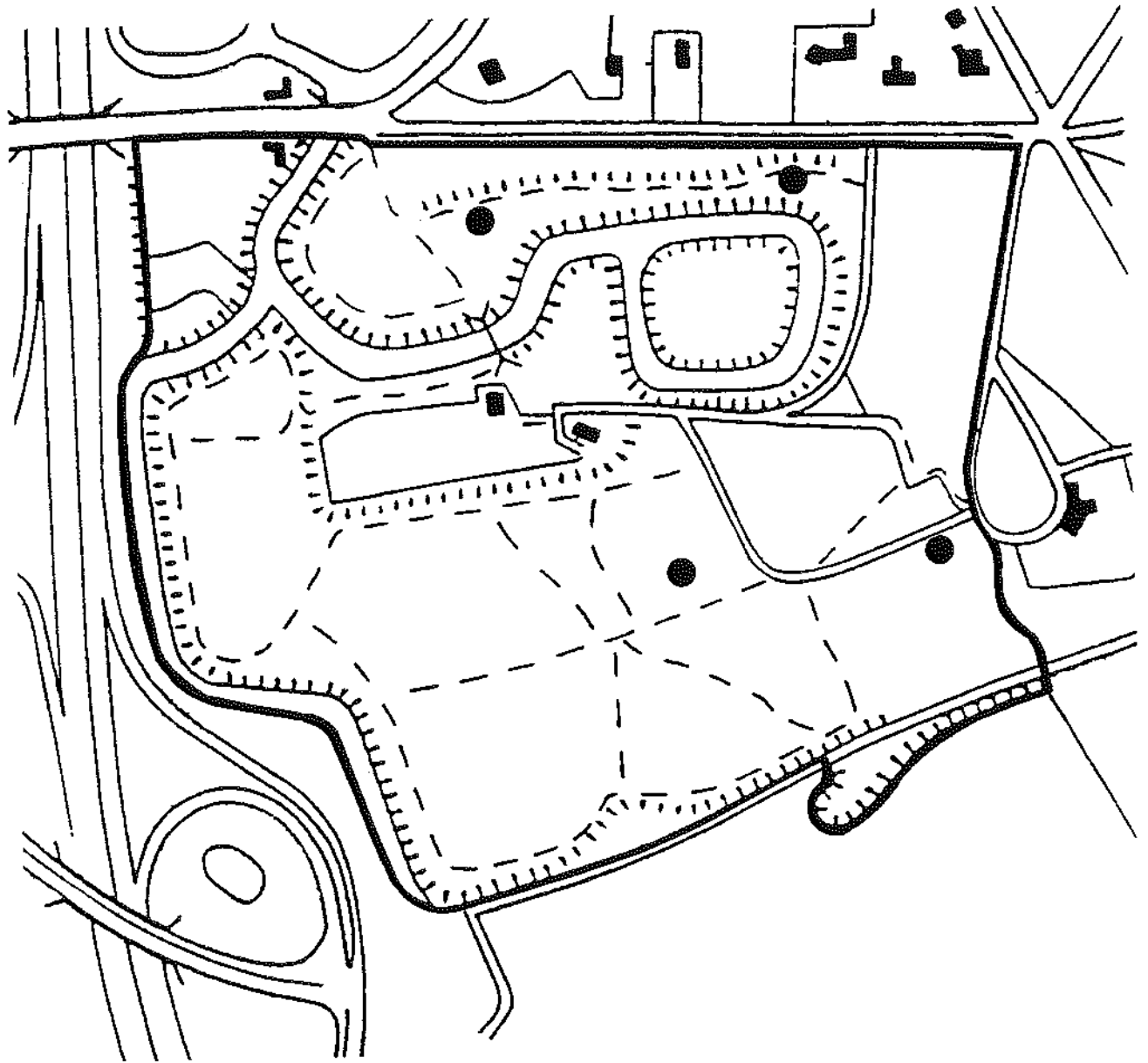
STAARTMEES
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

— = 100 meter

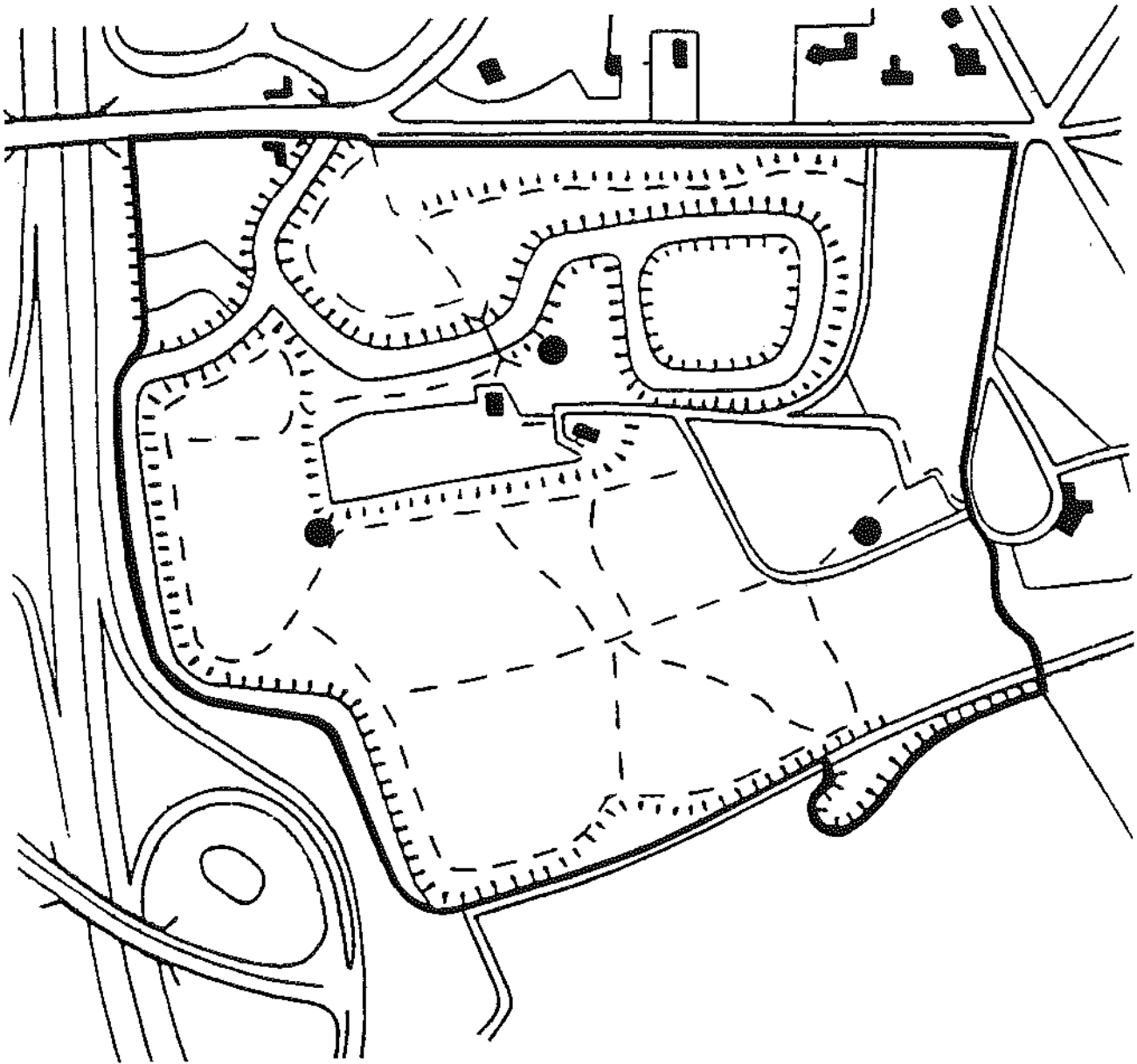
GLANSKOP
4 TERRITORIA

schaal 1:3800

—|—|—| = 100 meter

ZWARTE MEES
3 TERRITORIA

schaal 1:3800

—|—|— = 100 meter

PIMPELMEES
22 TERRITORIA

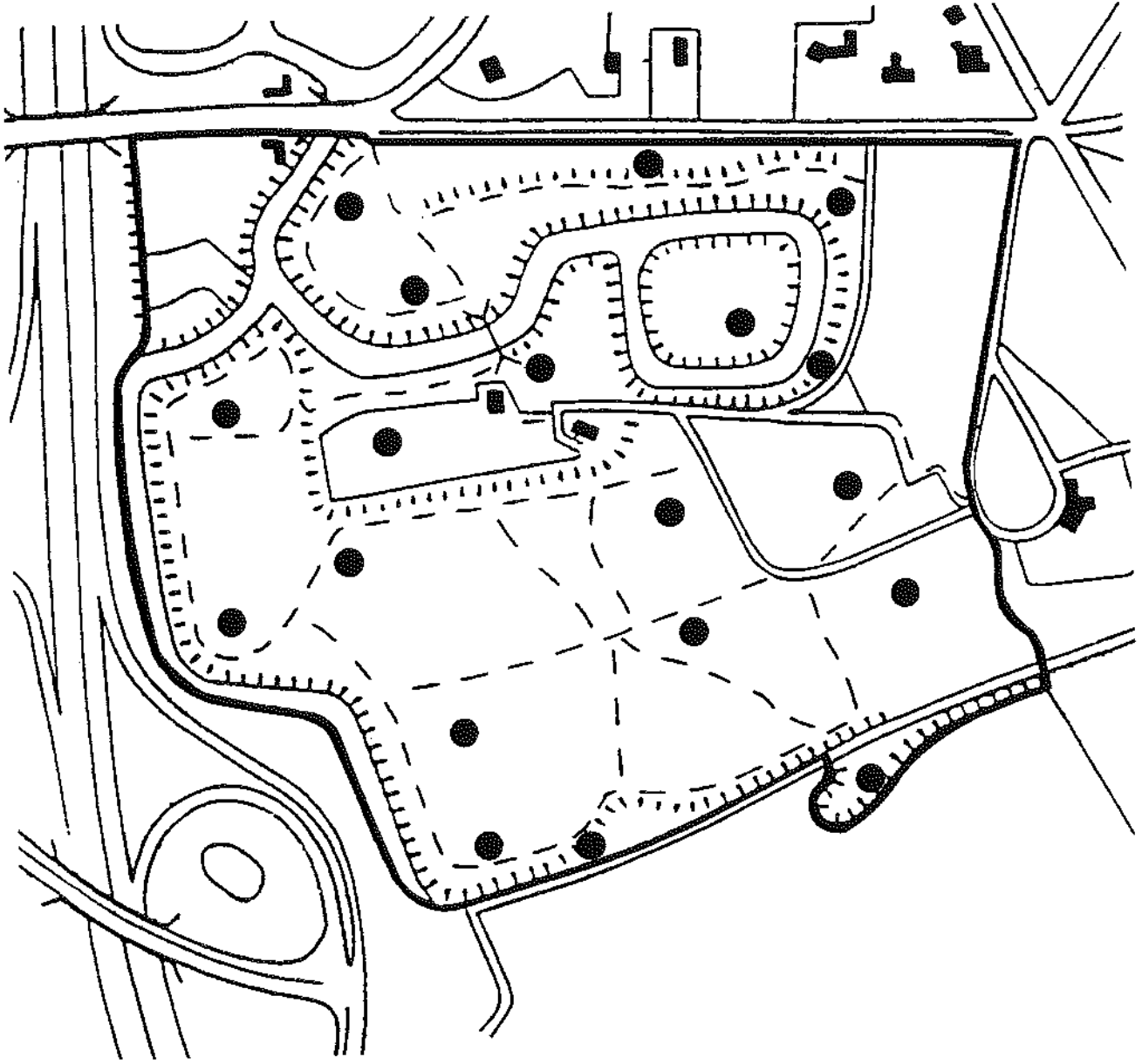

schaal 1:3800

————— = 100 meter

KOOLMEES
19 TERRITORIA

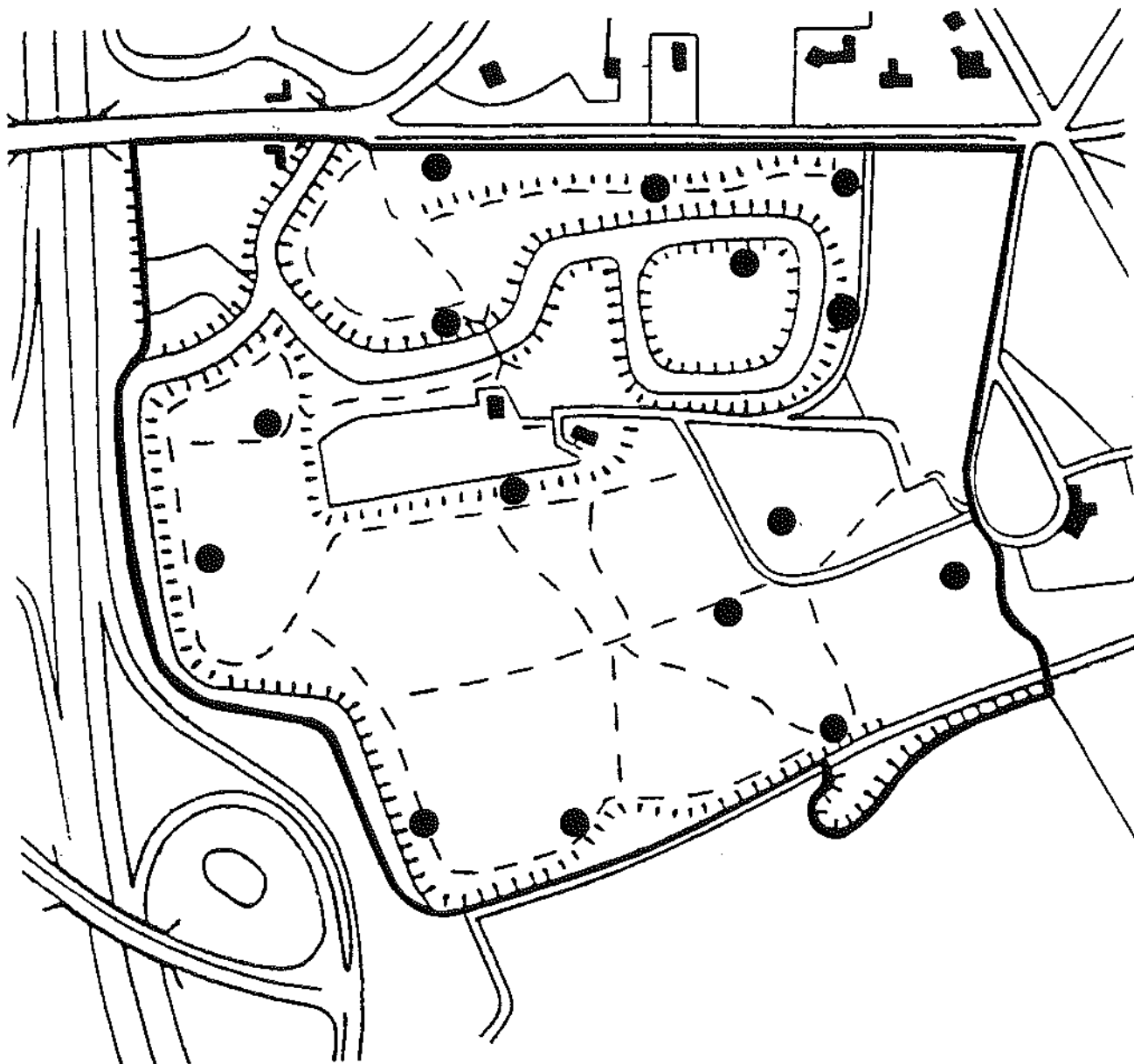
N

schaal 1:3800

—|—|— = 100 meter

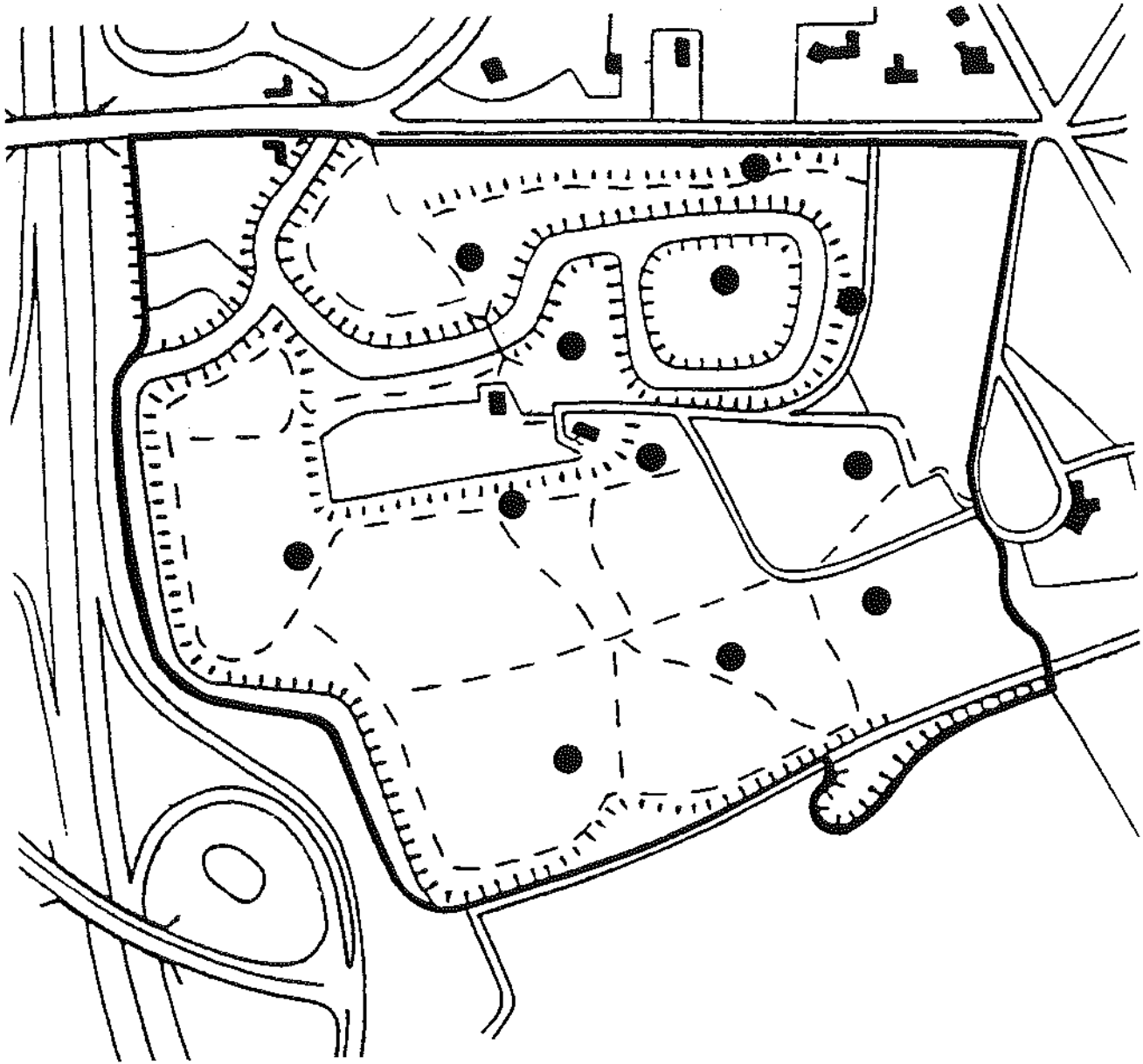
BOOMKLEVER
15 TERRITORIA

schaal 1:3800

————— = 100 meter

BOOMKRUIPER
12 TERRITORIA

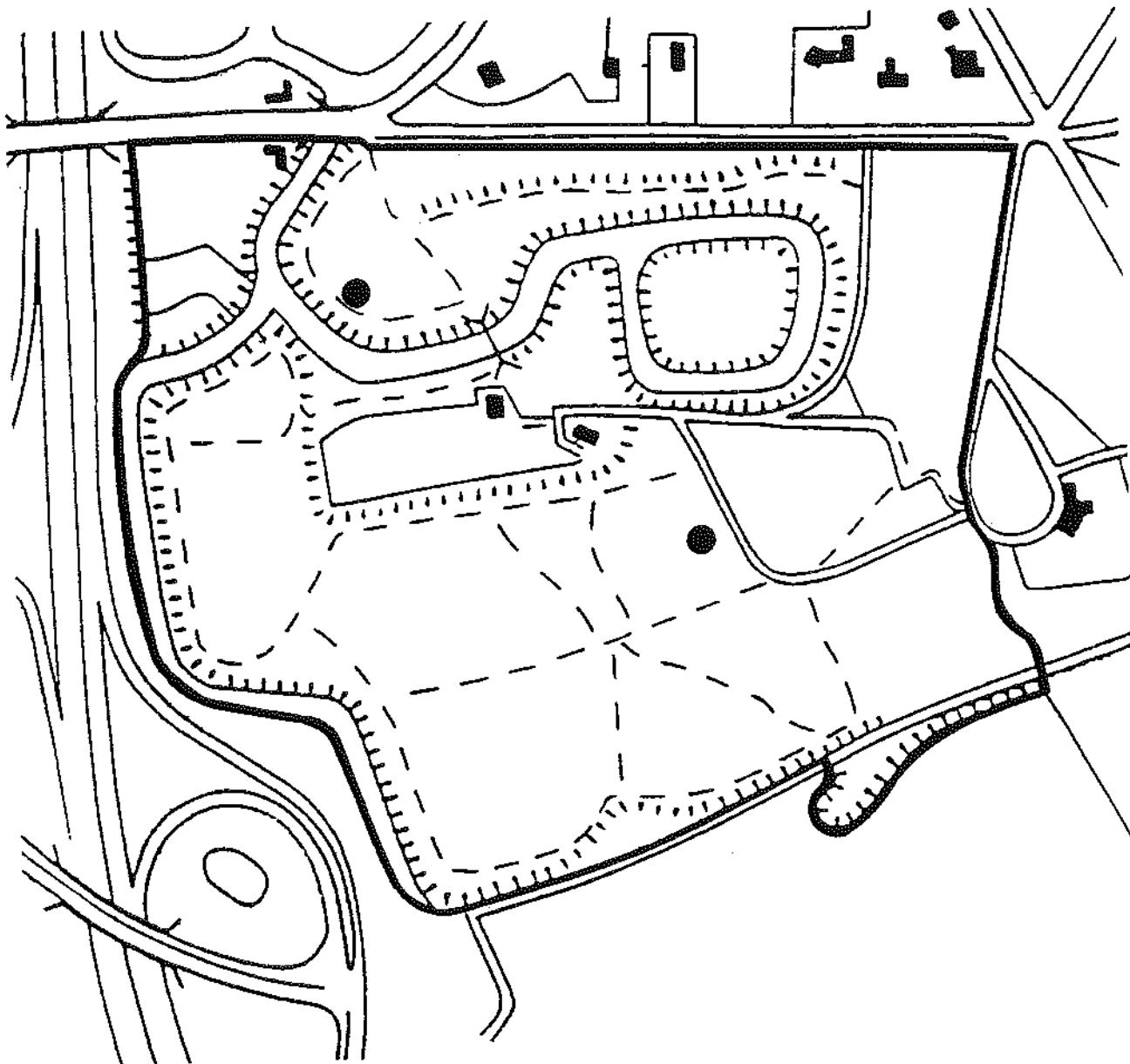

schaal 1:3800

= 100 meter

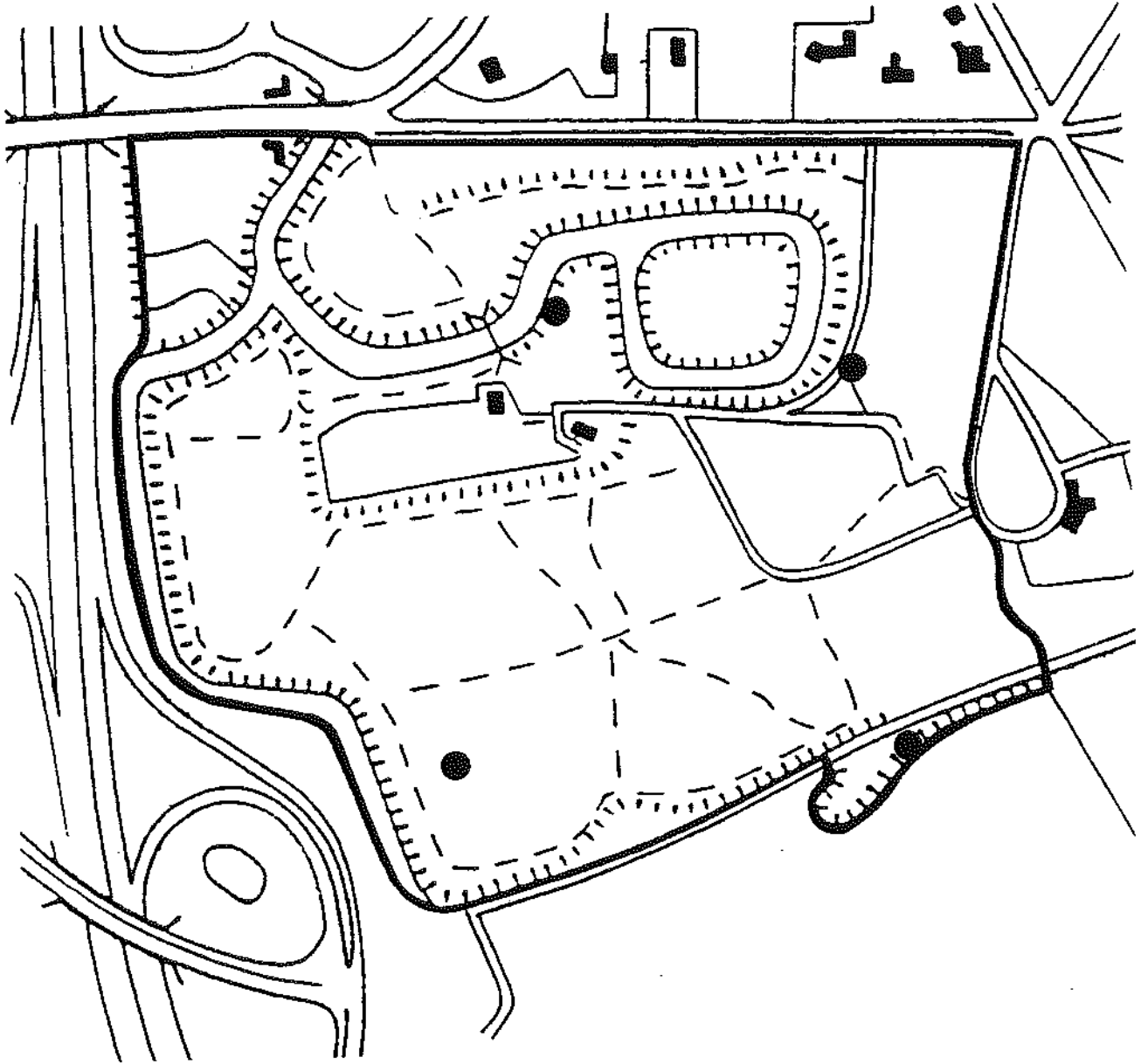
VLAAMSE GAAL
2 TERRITORIA

schaal 1:3800

— = 100 meter

ZWARTE KRAAI
4 TERRITORIA

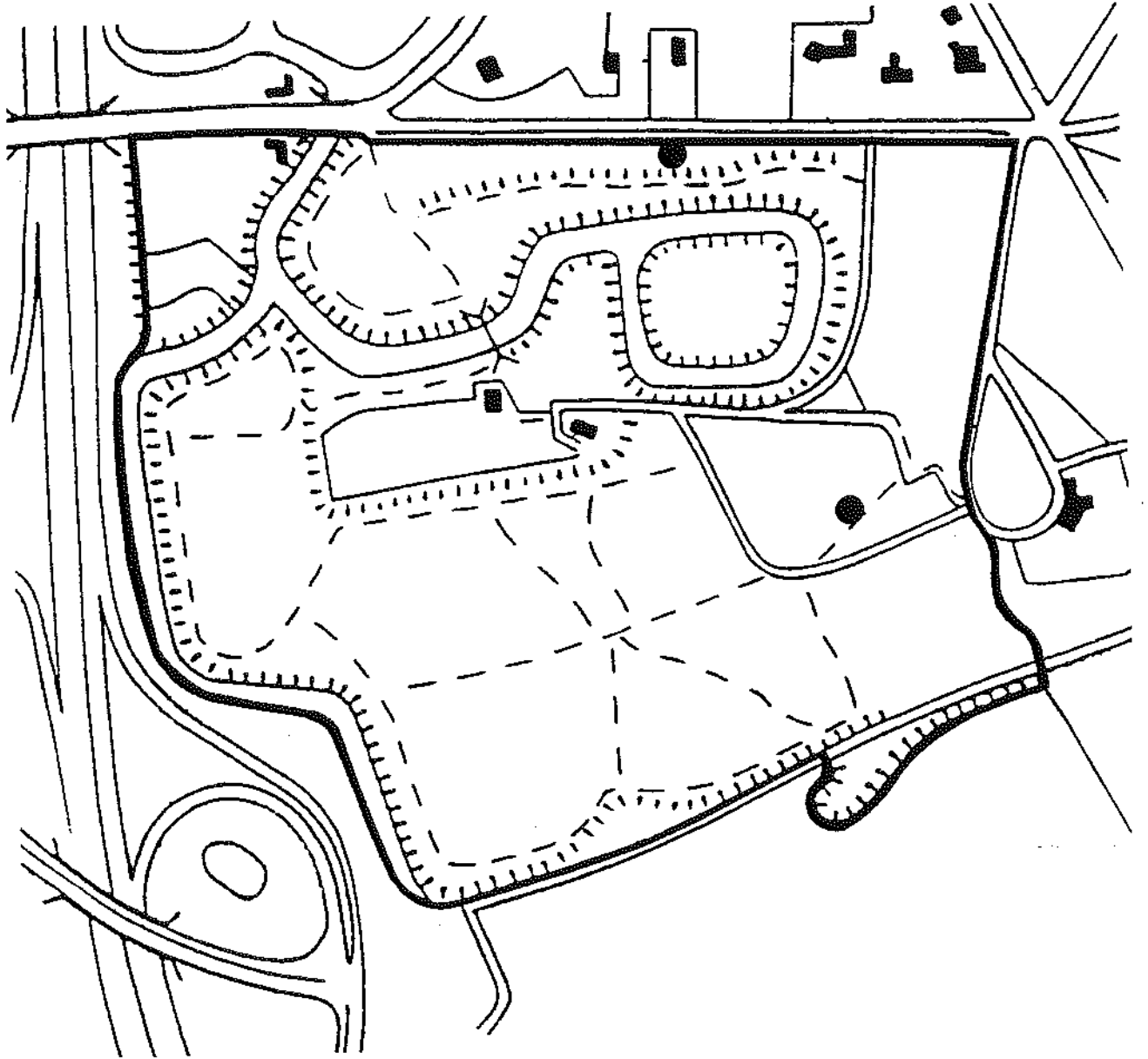

schaal 1:3800

= 100 meter

SPREEUW
2 TERRITORIA

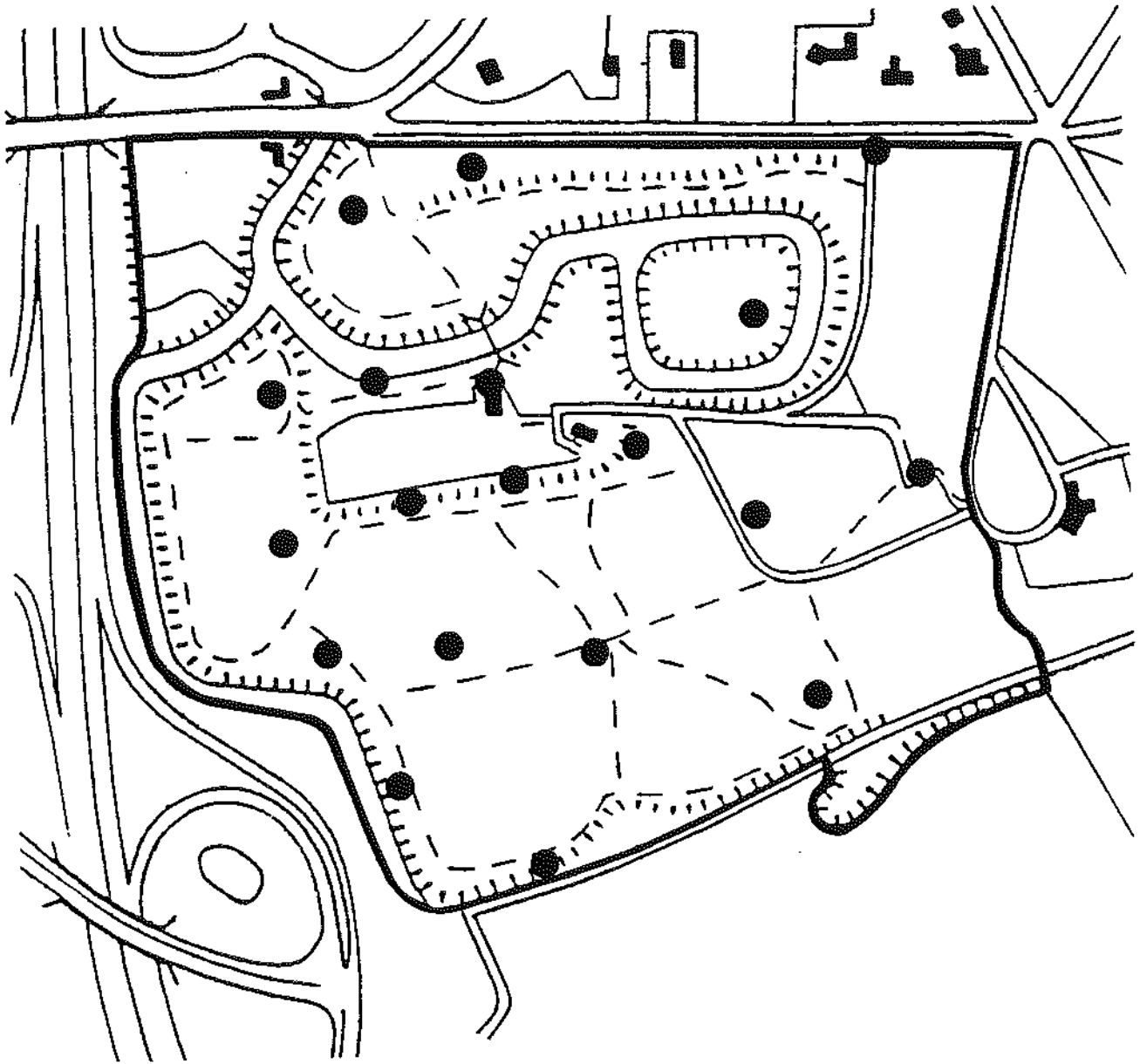

schaal 1:3800

= 100 meter

VINK
19 TERRITORIA

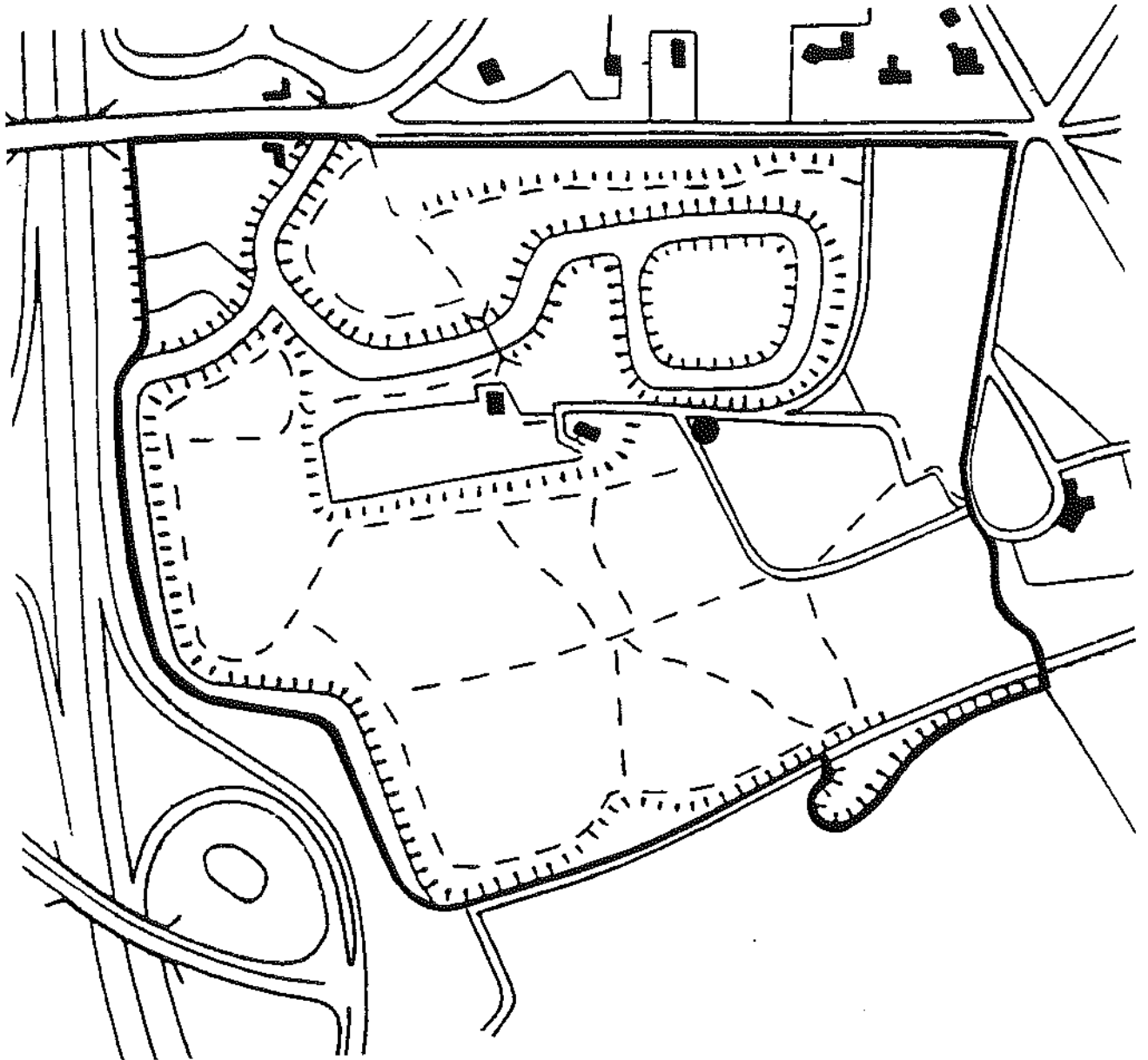

schaal 1:3800

= 100 meter

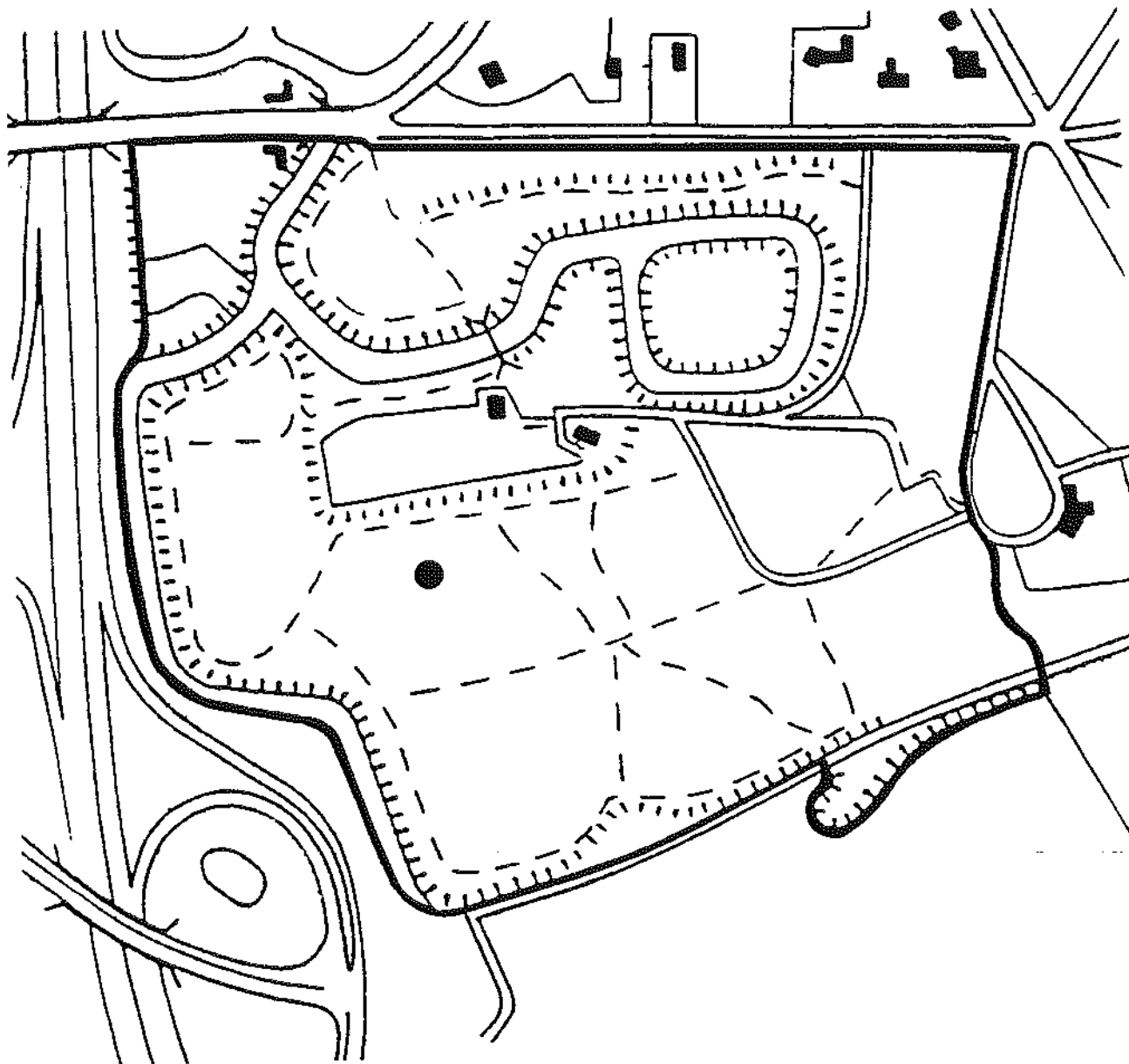
GOUDVINK
1 TERRITORIUM

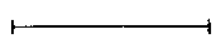
schaal 1:3800

————— = 100 meter

APPELVINK
1 TERRITORIUM

schaal 1:3800

= 100 meter